

Foto: iStockphoto.com

(Anti)Antiwoke?

Et essay av Bård Larsen, historiker i Civita

Scars have the strange power to remind us that our past is real.

– Cormac McCarthy

Med krig i Europa, med autoritære høyrekrefter som vinner terreng, og med utsikter til en ny periode med Donald Trump: Hvordan kan det være at det merkelige og diffuse begrepet woke får så stor oppmerksomhet? Få kan gi en god forklaring på hva woke egentlig er. Det kommer egentlig mest an på hvem du spør. At det kommer an på, er et større problem enn du tror.

I denne teksten vil jeg argumentere for at debatter om woke ofte er distraksjoner. Målt opp mot demokratiets virkelige fiender er woke som sådan nesten irrelevant. For demokratiets fiender er woke derimot en grunnstamme i fortellingen om Vestens undergang. Selv Putin advarer oss mot woke. Den undergangsfortellingen er en bløff. Det er vår oppgave å avsløre bløffen, ikke å spille med på den.

Woke kan være plagsomt, illiberal og ødeleggende. Men woke er håndterbart, noe man ikke kan si om autoritær nasjonalkonservatisme. Ytre høyre er statsnedbrytende og, direkte eller indirekte i krig mot liberalt demokrati. Demokratier er designet for å tåle motsetninger, men det

finnes naturligvis tålegrenser. For den moderate høyresiden er fremveksten av det «nye» ytre høyre en ekte stresstest. Det må nesten med nødvendighet ha konsekvenser for hvordan vi forholder oss til ... woke.

Det vrimler av råd for hvordan liberale skal møte trusselen fra høyre. Et av dem er at liberale skal ta aktivt avstand fra woke for å demme opp for ytre høyre. Det kan være, men det byr også på en del store utfordringer.

Hos den nasjonalistiske høyresiden har ordet woke fått en funksjon som hundefløyte til å samle troppene om autoritære, fremmedfiendtlige og reaksjonære agendaer. Det vil si at mye – kanskje det meste – av det som omtales som woke ikke er woke, slik andre, mer moderate, forstår begrepet.

Det blir mye USA i dette notatet. Den amerikanske kulturkrigen er og har vært episenter og eksportør for både woke og antiwoke. Den norske debatten om woke har en tendens til spiker-suppekoking, rett og slett fordi det ikke er så veldig mye graverende woke å ta av her til lands. USA er viktig fordi Donald Trumps valgseier i 2016 for alvor åpnet slusene for høyreradikale kulturkrigere rundt omkring, og ikke minst fordi en ny periode med Trump, i kombinasjon med Russlands fullskalainvasjon av Ukraina, kan få ekstremt ødeleggende konsekvenser for hele den vestlige verden.

Men først: Hvem er disse autoritære høyrekreftene som vinner terreng?

Hvem er egentlig ytre høyre?

For ordens skyld må vi først skille den ekstreme høyresiden fra den radikale høyresiden, selv om begge definisjonene faller inn under termen ytre høyre. Ekstremhøyre består av eksplisitt antidemokratiske krefter som sverger til vold og terror som politiske verktøy. Her finner vi de virkelig rabiater, som nazister og hvit-makt-grupperinger, altså krefter som befinner seg utenfor den politiske samtalen. Ekstremhøyre er ikke tema i denne teksten. Det er ikke dem vi snakker om her.

I denne teksten tar jeg for meg det vi kan kalle den radikale høyresiden. «Høyrradikalisme er en samlebetegnelse på politiske partier og bevegelser til høyre for den parlamentariske konservatismen», står det på Wikipedia, og det er i grunnen ganske riktig. De høyrradikale partiene er mer å betrakte som demokrater på betingelse. I stedet for vold søker de høyrradikale makt med demokratiske virkemidler, mens de samtidig er preget av illiberale og kanskje også autoritære ambisjoner. I USA er republikanerne for lengst gått gjennom en autoritær metamorfose.

I Europa er vi etter hvert blitt godt kjent med toneangivende høyrradikale partier, som tyske AfD, Marine Le Pens Rassemblement National (RN), Sverigedemokratene, Dansk Folkeparti, Italias Brødre, Lega Nord, Belgiske Vlaams Belang, Frihetspartiet til Gert Wilders ... for å nevne noen. De fleste toneangivende partier i denne familien er å finne i to store partisammenslutninger i Europa-parlamentet, henholdsvis Identity & Democracy og European Conservatives and Reformists.

Mange av de høyre-radikale partiene titulere seg gjerne som nasjonalkonservative, skjønt da i en utgave som er mer eller mindre ribbet for liberalisme (det er altså denne illiberale grenen av nasjonalkonservatisme som er tema i denne teksten). Det faller seg naturlig siden liberalismen jevnt over blir presentert som busemannen i de populistiske fortellingene. Felles for partiene er at de kan beskrives som høyrepopulister med et variabelt, men stort sett upålitelig, forhold til demokratiets spilleregler. Dette er partier som livnærer seg av å være uansvarlige og demagogiske.

I motsetning til for eksempel Burke's konservatisme, er dette politiske krefter som ikke ser seg tjent med å holde nasjonen samlet, verne institusjonene og regjere med sentrum som utgangspunkt. Populismen er i seg selv ute av stand til å samle nasjonen, for da ville hele det populistiske rasjonale forsvinne. Det populistiske rasjonale er basert på identitetspolitikk, tribalisme og polarisering og på at institusjonene skal mistenkeliggjøres og demoniseres. De har lite å hente på ansvarlighet og moderasjon og er også derfor risikable å samarbeide med. Partiene er dessuten ofte befolket av politikere med lang hyperbol fartstid og et radikalt «mindset».

Så handler det om hvordan vi skal forstå disse partiene som illiberale og/eller autoritære, siden de alle fleste av dem vil proklamere at det er de (og ingen andre) som er de sanne demokratene.

Ufriheten vil ikke, som i gamle dager, plutselig dukke opp på blanke dagen med støvler og tanks i gatene. I dag kommer den største trusselen mot demokratiet via stemmeseddelen. Demokratiet kan altså ta livet av seg selv, via demokratiske institusjoner, som valg og parlamentarisme.

Moderne autoritære stater simulerer demokrati, slik at det for noen kan være vanskelig å se at de virkelig ikke er det. Oppskriften er blitt til det som kalles for state grabbing og politisering av institusjonene, til kontroll over rettsvesen, valglover og valgsystemer, mediene, innføring av rent majoritetsstyre i stedet for representativt demokrati, politisering av institusjoner i stedet for maktfordeling. Uavhengige domstoler blir gradvis demontert gjennom selektiv utrensning og utnevning av politiske lojalister. Det er slik demokratier vil bryte sammen i våre dager.

Det blåser utvilsomt en høyrevind over Europa, noe som er tydelig i alle meningsmålinger foran Europaparlamentsvalget sommeren 2024. Progressive partier ligger dårlig an, mens sentrum-høyre og sentrum-venstre ser ut til å gå tilbake, eller i beste fall å ligge på stedet hvil. Vinnerne, hvis ikke noe dramatisk skjer, ser ut til å bli høyre-radikale partier. Inn mot valget har de høyre-radikale partiene dempet EU-kritikken sin, trolig for å gjøre seg mer «spiselige» for velgerne. Det mange frykter er at de høyre-radikale kan ta kontroll over Europaparlamentet og derfra ødelegge systemet innenfra.

Problemet for de høyre-radikale er at de ikke blir enige seg imellom, men er delt i to, nesten like store partisammenslutninger. Identity & Democracy (ID) regnes for å være den mest radikale grupperingen, med Alternativ for Tyskland (AfD) og franske Rassemblement National (RN) på medlemslisten. Denne fraksjonen regnes også for å være ganske putinvennlige og negative eller delvis negative til å hjelpe Ukraina med våpen. Her er også Dansk Folkeparti medlem, mens Sannfinnene meldte seg ut etter Russlands fullskalainvasjon.

European Conservatives and Reformists (ECR) blir regnet av for å være hakket mer moderate enn ID. Her er Polens Lov- og rettferdighetsparti (PiS) og regjerende Italias Brødre dominerende partier. Sverigedemokratene er også med her. ECR er uttalt anti-Putin og har lovet å stå last og brast med Ukraina. At PiS er anti-Putin er nærmest selvforklarende, mens Italias Brødre og statsminister Meloni nok har overrasket med å slutte lojalt opp om EU og Natos Ukraina-politikk. Pussig nok har likevel PiS stilt seg positive til å oppta Viktor Orbáns putinvennlige Fidesz i gruppa. Med Orbán om bord vil også ECRs rykte som mer moderate enn ID bli vingeskutt. At PiS og Fidesz kan komme overens på denne måten forteller også noe om at de oppfatter hverandre som meningsfeller på mange områder som til og med overskygger krigen i Ukraina.

Både ECR og ID er kjennetegnet som ganske kaotiske samlingspunkt med stor intern splittelse. Det sier noe om ulike former for interessefellesskap. De to ulike fraksjonene sier egentlig ikke så veldig mye om de ulike partienes demokratiske sinnelag. Årsaken til splittelsen mellom de ulike partiene og grupperingene er paradoksalt nok heller at de er nasjonalister. Det betyr at de på europeisk nivå setter sine respektive nasjoners interesser først. Å knytte dette til en felles europeisk plattform blir derfor vanskelig.

Enkelte av de høyre-radikale partiene har vist seg å fremstå mer moderate enn forventet. Særlig gjelder det statsminister Meloni, som har vist seg å være en solid aktør i EU og en stabil politiker i Italia. Men å stole helt på at Melonis forvandling er permanent, er nok i manges øyne naivt. Meloni er naturligvis også smart, og vet å spille sine kort riktig for å sikre overføringene fra EU. Det samme gjelder til en viss grad partier som etter Russlands fullskalainvasjon endret retorikken. De var raske til å fordømme Russland, men er blant de første som sender budskap om at krigen ikke kan vinnes og at ukrainerne ikke kan regne med støtte veldig mye lenger. Et unntak er Sannfinnene, som trakk seg ut av ID og «inn i» Nato. De vil nok neppe snu, gitt helt spesielle historiske forhold. Sverigedemokratene ble også Nato-tilhengere, også dette av ganske forklarlige grunner. I Danmark har derimot Dansk Folkeparti begynt å «surne» i sin støtte til ukrainerne. Vi skal nok heller ikke forvente at støtte eller ikke-støtte er en avgjørende indikator på det demokratiske sinnelaget blant de høyre-radikale. PiS er et levende bevis på det.

Den største spenningen foran europavalget er knyttet til hvordan de moderate konservative partiene vil forholde seg til ytre høyres fremgang. Can the centre hold?

Den liberalkonservative partisammenslutningen EPP er blitt kritisert for å ha flørtet med ECR, fordi de ser muligheten til å danne en høyrefraksjon med rent flertall. Samtidig har lederen av EPP, kristeligdemokraten Manfred Weber, erklært at de trekker en rød linje mot det han kaller den anti-europeiske radikale høyresiden: «Alle våre partnere må være pro-Europa, være pro-Ukraina, være pro-rettsstaten,» sa han, og uttrykker vel på den måten at dette ikke er en enkel sak.

Men for hvem Weber vil vifte med den røde pennen er usikkert. Hvordan definere at et parti ikke er pro-rettsstat? Hvordan kan vi vite at et parti vil «demontere» demokratiet hvis de får mulighet til det? Svaret er at det kan vi ikke vite, ikke før de eventuelt gjør det. Ingen partier, heller ikke autoritære partier, vil programmerklære at de vil innføre autokrati. Tvert imot, så vil de heller hevde at de vil gjøre samfunnet mer demokratisk, på vegne av «det egentlige folket».

Siden de fleste partiene i både ECR og ID aldri har sittet i regjering, så må man nesten sverge til den gamle metoden *if it walks like a duck*.

Ingen av de høyre-radikale partiene er helt like. Særlig i økonomiske spørsmål skiller de seg fra hverandre, der noen sverger til markedsliberalisme og andre til mer sosialdemokratisk styring. Noen partier er mer radikale enn andre. Men selv om forskjellene er merkbare, er likhetene påfallende. Partiene søker sammen og støtter hverandre, de har langt på vei det samme kulturkrigerske programmet, den samme kulturpessimistiske fortellingen og de har ofte ganske sammenfallende høyre-radikale, kanskje også ekstreme forhistorier. Partiene er alltid nasjonalistiske og ofte verdireaksjonære og er gjerne også konspiratoriske i tilnærmingen til innvandrere og innvandringspolitikk. De legger for dagen en bitterhet, tidvis forakt, mot det som kan forknippes med «liberale eliter»: liberale politikere, internasjonalt lovverk, frihandel, minoriteters rettigheter, akademia, og ikke minst mediene. Svartmalingen av tilstanden i vestlige demokratier ligner den som kommer fra ytre venstre; alt er råttent på rot, det er «oss» mot «dem» og bevisst polarisering. Det skulptureres eksistensielle dramaer om innvandring og kulturmarxisme (woke). Mer konkret samler partiene seg om ulike autoritære stats«prosjekter», som Orbans Ungarn og PiS' forsøk på å demontere demokratiet i Polen, og ikke minst Donald Trump. Dette sengekameraderiet er i seg selv nok til å ha en ganske klar indikasjon på at det er en and vi snakker om.

Anders Jupskås ved Senter for ekstremismeforskning advarer mot «normaliseringen av ytre høyre». Både fordi «ytre høyre undergraver viktige liberaldemokratiske verdier og institusjoner», og fordi «ytre høyres velgere stort sett ikke representerer en stille majoritet, men en høylytt minoritet som får uforholdsmessig stor innflytelse på politikken fordi den etablerte høyresiden er avhengig av deres støtte for å beholde makten.»

Det er lett å sette seg på sin høye hest og fordømme ethvert forsøk på å inngå lokale samarbeid med radikale høyrepopulister. Det finnes unntak og plausible begrunnelser, som å moderere ved inklusjon, eller at radikale vokser med oppgaven og modererer seg, men som rettesnor er den moralske og politiske fallhøyden betydelig. Å inngå et formalisert samarbeid med ECR vil likevel være et kvantesprang i europeisk politikk som vil sende rystelser langt inn i EU-systemet. Og ikke på en god måte.

Det er fra denne sammensatte forsamlingen vi oftest får høre at woke er en livsfarlig sammensvergelse. Journalisten Tove Gravdal [rapporterte](#) fra en konferanse i Washington i regi av den republikanske tenketanken Heritage Foundation. Der flommet det over av dramatiske advarsler. «Slik de innførte covid-19-tyranniet, vil de snart innføre kjønnsideologien med samme jernhånd», proklamerte den ungarske Orbán-ideologen Peter Töröcsi: «... våre barns liv er i fare». En høyre-radikal tidligere utenriksminister fra Brasil mente at «kjønnsideologien er som et barberblad gjemt i en kake».

Heritage Foundation er en av USAs største tenketanker. De har foretatt litt av en reise de senere årene. Fra å være en seriøs konservativ aktør i USA etablert under Reagan-tiden, som man den gang kunne like eller ikke like, har de sakte, men sikkert blitt til en viktig premissleverandør for

angstbitersk, demagogisk kulturkrig og dønn lojal trumpisme. De er også store beundrere av Viktor Orbán og det legges ned store ressurser på å etablere internasjonale nettverk, under mottoer som «Destroying the Altar of Woke.»

Så langt om den ugreie høyresiden. Men hva er egentlig denne «wokeismen» som vi angivelig må beskytte barna våre mot?

Woke, hva, hvor

Woke eller wokeness (på norsk: våkenhet, årvåkenhet) betyr i enklest form å være på vakt mot fenomener som oppfattes som krenkende, diskriminerende eller stereotypiserende. Av mange tolkes woke som en borgerplikt i kampen for sosial rettferdighet og mot rasisme og generell urett mot minoriteter. Woke forbindes også med kritisk tolkning av historie, av urett i fortiden og hvordan det påvirker oss i dag.

I en mer teoretisk versjon sitter woke omtrent på samme grein som identitetspolitikk. Da handler det først og fremst om makt og maktubalanse. Om strukturelle og institusjonelle majoritetsprivilegier (les: hetero, hvithet) og nesten ugjennomtrengelige maktstrukturer som plasserer utsatte grupper i en tilstand av utenforskap. Her hører det også til at slike maktstrukturer er nedfelt i det ubevisste, som historisk og kulturell arv gjennom generasjoner, i språket, i måten vi derfor betrakter «oss selv» og «de andre» på. På bakgrunn av slike bevisste og ubevisste maktstrukturer er genuin identitet noe som oppleves innad i gruppen. Virkelig empati er altså ikke noe som kan forstås intellektuelt, den må *erfares* blant de som har opplevd det samme, eller som mener at de har opplevd det samme. Implisitt, vil noen innvende, at vi ikke kan forstå hverandre fullt ut på tvers av gruppene.

Blant andre kjente woke-fenomener finner vi såkalt *kulturell appropriasjon*, som uttrykker at det er en form for ubevisst rasisme å gå med urfolkskostyme hvis du ikke tilhører gruppen den kommer fra, samt *mikroaggresjon* (noen ganger kalt mikrooverfall) som betyr at talemåter som «hvor kommer du fra» eller «så godt norsk du snakker» kan tolkes som hverdagsrasisme. I woke-kulturen er det viktig at majoriteten «lærer seg» å lytte til minoriteters erfaringer og følelser, heller enn å mene så mye om dem. Å avfeie det de sier som «krenkeshysteri», blir da å anse som hersketeknikk.

Woke er langt på vei blitt til et negativt ladet ord, som særlig betegner en ny generasjon intolerante og deres fremgangsmåter, spesielt i sosiale medier. De tilliggende (amerikanske) uttrykkene «call out culture» og «shaming» betyr at noen publiserer mer eller mindre dokumenterte påstander om en person som har sagt noe som oppfattes som upassende, noen ganger inkludert å tagge inn «synderens» arbeidsgiver eller andre samarbeidspartnere. Følgene blir ofte en massiv fordømmelse som spres på ulike digitale plattformer, også kjent som «den digitale gapestokken». Sentralt i kritikken av woke står anklager om såkalt kanselleringskultur, at stemmer som tolkes krenkende eller stigmatiserende, skal nektes plattformer og posisjoner.

I dens mest udestillerte ideologiske form og, må man si, beskjedne omfang, er woke uforsonlig og snever. Hard identitetspolitikk innbyr til frykttkultur og selvsensur og til lite dialog. Forskjeller

mellom grupper befestes, snarere enn å myke dem opp. I følge britiske Kenan Malik er denne fastlåsing av identiteter ikke så veldig annerledes på ytre høyre fløy: «Det er i begrepet rase – insisteringen på at mennesker er delt inn i en rekke essensielle grupper, og at gruppeidentitet bestemmer vår moralske og sosiale plass i verden – at i finner den opprinnelige identitetspolitikken, fra hvor ideene om hvitt overherredømme vokste frem.»

For mer utfyllende om woke kan [skriveriene](#) til Yascha Mounk anbefales, selv om han etter mitt skjønn har en tendens til både å overvurdere omfanget og den ideologiske stringensen i woke-fenomenet.

For woke er mange ting. Selv deler jeg den oppfatningen at woke på sitt mest radikale er problematisk., særlig fordi mange mennesker er blitt anklaget for rasisme, fordommer og hat på sviktende og tendensiøst grunnlag. I en del tilfeller har slike anklager ført til tap av anseelse og sosial status, folk har mistet jobben.

Men som det heter; djvelen ligger i detaljene. Minst like viktig – og kanskje viktigere – enn å spørre hva woke er, er det å spørre hvordan woke oppfattes, og *av hvem*. Det er nemlig ikke helt ukomplisert.

Who said What?

Woke kommer i ulike innpakninger. Skal man prøve seg på en grovsortering av de ulike variantene av woke-fenomenet, kan det bli omtrent på denne måten:

For deler av venstresiden er woke en type radikal aktivisme, som har til hensikt å belyse fordommer og hat mot minoriteter, og å fremme disse minoritetenes rettigheter gjennom ny lovgivning og endrede holdninger. Det brukes gjerne harde og polariserende virkemidler, som boikott og kansellering. Blant de mest radikale på venstresiden er woke en revolusjonær ideologi. Her handler det om å snu om på (de hvite) maktstrukturene fullstendig. Siden kapitalismen og liberalismen, slik de oppfatter det, er et resultat av slavehandel og utbytting av minoriteter, og samfunnet derfor er nedsyltet i rasisme, må samfunnet omkalfatres fullstendig. Her snakker vi ikke akkurat om en massebevegelse, selv om ytre høyre vil ha dem til å være det.

Hos andre, kanskje særlig blant unge, oppfattes woke mest som å være snill og grei mot dem som opplever hets og fordommer.

Kritikerne av woke-strømningene kan også deles i ulike grupperinger. Blant andre radikale på venstresiden oppfattes woke som u-marxistisk, som forstyrrende småborgerlig identitetspolitikk. Rødts Mímir Kristjánsson forklarte denne posisjonen i en kommentar i *Subjekt*: «I Klassekampen, Manifest, Rødt og SV går ikke diskusjonene primært om å rive statuer, men om å bygge arbeiderklassens motmakt mot kapitalismen», skrev Kristjánsson: «Venstresidens prosjekt skal være noe mer enn å luke bort «ukorrekte» meninger på universitetene ... Og derfor har «woke»-bevegelsen skrinne kår her til lands. Jeg er stolt og glad for å tilhøre en venstreside som har større drømmer enn å fjerne J. K. Rowling fra pensum».

Blant liberale, som setter individets rettigheter foran grupperettigheter, oppfattes woke i sin radikale form som en autoritær venstrekreasjon med base i postmodernisme og destruktiv gruppetenking. «Woke-vekkelsen som nå brer seg i Vesten, har sterke antiliberale trekk som truer det åpne samfunnet», [skrev](#) en av de mest aktive antiwokere i Norge, Alex Iversen, i Aftenposten: «Det som står på spill, er den demokratiske samtalens overlevelse i et fremdeles åpent samfunn.»

Den mest høyrøstede motstanden av woke-strømningene kommer altså fra ytre høyre. Her er woke forstått som den nye kommunismen. Ytre høyre ønsker å ta kontroll over ordene, og på den måten få ytterliggående agendaer til å virke tilforlategle. Den illiberale nasjonalkonservative høyresiden ser på woke-bevegelsen som et organisert, fiendtlig angrep på gudfryktige tradisjoner, familieverdier, nasjonens frihet og dens stolte historie. Woke-ordet er den nye høyresidens krigsrop og dessuten en nyttig klubbe for de som ønsker å slå ned på antirasisme uten å bruke eksplisitt rasistiske uttrykk.

Hos atter andre, både her og der, er det vanlig å hevde at hele woke-begrepet er ubrukelig som analytisk verktøy. Det er heller ikke uvanlig å mene at woke ikke er stort annet enn en stråmann, eller at det har blitt til en stråmann over tid. Blant reaksjonære er woke ganske enkelt et annet ord for liberal, mener for eksempel den amerikanske journalisten Adam Serwer.

Hos «folk flest», hos de som kun har sporadisk kjennskap til begrepet, oppfattes woke «mildt», omtrent som det vi i gamle dager kalte politisk korrekthet. Og det er jo, oppe i kulturkrigens hete, ganske pussig.

Det er lov å være forvirret etter å ha lest dette.

Liberale utfordringer

*Q: Why write about slavery? Haven't we had enough stories about slavery? Why do we need another one?
A: I could have written about upper middle class white people who feel sad sometimes, but there's a lot of competition.*

– Colson Whitehead

Subjekt bør kunne regnes som antiwoke-rørslas fremste organ i Norge. Med en profil som appellerer til lesere med et kritisk og ofte kontrært blikk på modernitet og ytringsfrihet, holder den unge redaktøren Danby Choi hoff for norske antiwokere. Som antiwokere flest er også de norske antiwokere en sammensatt gjeng, noe som kommer tydelig til uttrykk i Subjekts spalter. Man skal ikke lese lenge før konturene av en temmelig barokk sammenstimling av meninger kommer på «trykk», bare fellesnevneren er antiwoke. Her finner vi liberale skribenter og skribenter langt til venstre og langt til høyre, og delvis konspiratoriske skriverier, om hvordan woke påvirker samfunnet og ytringskulturen. Subjekt forsterker inntrykket av at antiwoke er blitt en slags urban hype. Choi har allerede rukket å skrive sin selvbiografi, med tittelen «Kanseller meg hvis du kan» og han er for lengst blitt rikskjendis. Subjekt har gjort stor suksess som nettavis og viser tydelig at woke er et tema, også i Norge.

Selv har jeg skrevet både titt og ofte om woke. Jeg har også skrevet mye om høyreradikal

identitetspolitikk. Men tider endrer seg, og med det også hvordan man vektlegger ulike syn på det som beveger seg der ute og hvilke hensyn man bør ta. Jeg ville skrevet disse tekstene annerledes i dag.

Wokere og antiwokere beskylder hverandre for å importere kulturkrigen til Norge. Det skrives og kurteres og foredras og kurses og publiseres i det uendelige om ytringsfrihetens og åndslivets endelikt, mens ytringsfriheten og åndslivet for det meste humper ganske uskadd av gårde. Folk flest virker temmelig uberørt av den mest larmende progressive identitetspolitikken.

Woke-sirkuset er i stor grad mediestyrt. Minst halve spetakkelet handler om å gjøre fem fjær til en hel hønsfarm, om å kunngjøre for veldig mange nysgjerrige at spesielle folk sier teite ting. Som om det skulle være noe nytt i verden. Så kommer internettet til som sirkusarena. Opptil flere har gjort det til et levebrød å støvsuge nettet for idioter, raringer og ekstreme, og verdensveven leverer garantert. Det betyr ikke at vi bare kan fleipe bort woke. Likevel sier det noe.

Veldig mye av antiwoke-segmentet vrir, nesten på autopilot, tematikken over til å handle om ytringsfrihet. Det gjelder også i høyeste grad de miljøene som, paradoksalt nok, dyrker autoritært lederskap. Men også blant de liberale kritikerne er mangel på ytringsfrihet ofte det viktigste talepunktet: Kansellering, shaming og generell moralsk utpressing truer frie ytringer og den demokratiske offentligheten. Det har de noen ganger rett i (se til Sverige), men er trusselen eksistensiell? Kan hende er det også relevant å se på noe av bekymringen for trange ytringsrom som ganske tidstypisk? For fintfølende generasjoner kan ramsalt kritikk, også av den urimelige sorten, lett forveksles med angrep på retten til å ytre seg. Offerkortet sitter løst. Men det har alltid kostet å ytre seg offentlig. Ytringsrommet har aldri vært åpent som en låvedør. Forskjellen er at i dag kan hvem som helst ytre seg offentlig, i sosiale medier og kommentarfelt, og du kan få en shitstorm i retur.

Retten til å ytre seg forveksles ofte med plikten andre måtte ha som vertskap for ytringene. Det er forventinger om retten til «å stille spørsmål» ved vedtatte sannheter, men uten å ta i betraktning at spørsmålene kan være bisarre, eller basert på rene løgner og konspirasjonsteorier. Det har knapt skjedd at retten til å stille spørsmål ikke er ivaretatt, men de som stiller spørsmålene, er noen ganger blitt møtt med knallhard motstand, og de er blitt nektet orkesterplass av de store mediene.

HBO-dokumentaren *The Truth vs. Alex Jones* belyser alt dette på en voldsom måte. Den viser hvordan en mann kan tjene millioner på å føre millioner bak lyset med de mest giftige og groteske falske påstander under dekke av ytringsfriheten og retten til å stille spørsmål. Jones tjente store penger på å anklage pårørende etter skoleskytingen ved Sandy Hook for skuespill og at barna deres fortsatt var i live. At ikke Jones blir kastet ut på fortauet og lynsjet, eller sperret inne uten lov og dom, er egentlig et lite mirakel. I stedet driver Jones fortsatt med å spy ut giftige konspirasjonsteorier for millioner av seere. En av advokatene hadde likevel frekkhet nok til å fremstille Jones som en martyr på ytringsfrihetens alter: «Først tar de Alex, hvem er den neste?» Tenk på hvor mye Vesten investerer av tid og ressurser for å ivareta ytringsfriheten. Nynazister får sin rett til å demonstrere beskyttet av flere politifolk enn det er nynazister til stede. Svenskene måtte vente i

to lange år på å bli medlem av Nato, fordi en enslig irakisk kverulant skulle få brenne koranen i fred. Sånne ting må vi bale med.

Imens skjer angrepet på Vesten og den liberale verdensorden i fullt dagslys. Det er til å undres over hvem som prioriterer hva – og hvorfor. Å sidestille woke med dagens høyre-radikale og høyrepopulister er ikke bare feilaktig. Det er en form for relativisering som i verste fall er farlig.

Blant mange konservative er woke blitt til et kodeord for det de mener er et massivt, orkestrert angrep på nasjonens verdier som demokratiet ikke er i stand til å forhindre. Den illiberale, for ikke å si autoritære, utglidningen på høyresiden er klar og tydelig.

Noe som lett forsvinner i kulturkrigens larm, er at veldig mye, kanskje det meste som omtales og tagges inn «woke», er helt «innafor» i en normal demokratisk debatt. Denne sammenrøringen er i kjernen av problemet ved woke-komplekset, som, enten vi liker det eller ikke, er dominert av ytterkreftene. Ved å bruke woke som tolkningsprisme, er ikke enkeltmennesker lenger bare personer med meninger du er uenig i. Med den betente merkelappen «woke» finner vi ofte en understrøm av delegitimering av helt legitime meninger og verdier. Å kaste ordet «woke» ut i lufta ganske ukritisk kan virke som patologisering og latterliggjøring av vanlige prosesser som skjer over tid i en flerkulturell og verdipluralistisk virkelighet. Ordet «woke» gir endring et navn som gjør at du kan avvise dem. Denne endringsvegringen er utbredt. Det handler om at samfunnet utvikler seg i en retning mange ikke liker, men som man i mange tilfeller må kunne leve med i et demokrati. Det er sånn demokratiet er.

I dette landskapet må liberale og moderate tenke godt over hvordan de posisjonerer seg. Det ligger nærmest i sakens natur at det brede sentrum kommer i en skvis når det stormer fra ytterkantene. Skjellsord som «rasist» og «hatefull» sitter løst hos en del woke-aktivister, slik at frykten for å trå feil kan føre til en blanding av taushet og ettergivenhet. For andre er det kort vei fra å være en moderat kritiker av de autoritære innslagene i woke, til å skli over i feil selskap, blant de paranoid høyreorienterte. Fordi man ser woke overalt.

Woke, slik liberale forstår fenomenet og slik mange nasjonalkonservative ser det, er nemlig – i idealform – forskjellige ting. Den liberale kritiserer woke for mangel på toleranse, for destruktiv gruppetenking og for manglende respekt for fri meningsutveksling. Youshua Munk har en mer intellektuell, dypanalytisk beskrivelse av woke som en post-postmoderne makt-ideologi og om hvordan den har spredt seg fra akademiske korridorer til samfunnet ellers.

Den liberale kritikken av woke er ofte grei nok. Men verden er ikke rettferdig. Man kan ha rett, og likevel ta feil, og da er det lett å plumpe uti når man bare vil dyppe tærne. Problemet for oss liberale er at det offentlighetsrommet vi måtte ønske oss, der vi i fred og fordragelighet kan kritisere woke på saklig vis, ikke er så stort utenfor salongene. Liberale kritikere av woke har dessuten en tendens til å henge seg opp i de mest ytterliggående eksemplene på woke. Woke-teateret overdramatiseres og den kraftfulle og farlige illiberale antiwokeismen underspilles. Da kan det bli vrient å styre klar av kulturkrig. Det gir inntrykk av at man er på forskjellige «lag»; den liberale woke-kritikeren vs. antirasisten. For i kulturkrigens antiwoke-leir er man ikke særlig opptatt av å

bygge bro mellom eget ståsted og de moderate og fornuftige innslagene i de ulike sosiale bevegelsene.

Woke-kritikere har en tendens til å vektlegge woke som hovedforklaring på den autoritære høyrebølgens oppsving. Det er nesten helt feil. Til og med helt feil, hvis man ikke klarer å formidle hva slags type woke man da har i tankene. I Trumps MAGA-bevegelse lever forestillingen om at «woke is destroying our country.» Hos den radikale høyresiden er woke blitt navnet på en endetidsfortelling som skal legitimere radikale, dels også revolusjonære brudd med «dypstaten». Vi kan selvsagt ikke utelukke at woke har gjort ytre høyre attraktivt for flere enn det ville vært uten woke. Woke har slik sett ikke frembrakt ytre høyre, men mot sin intensjon reklamert for den.

Men når det gjelder kraftfull og demagogisk identitetspolitikk kan ingenting måle seg med ytre høyre. Ytre høyre har alltid stått i det samme basketaket om kulturelt hegemoni, de har alltid kjempet mot et woke-spøkelse. De har alltid kjempet mot modernitet og frihet, mot liberalisme, mot minoriteters rettigheter, mot kvinners stilling i samfunnet, mot seksuell frigjøring, for Gud, mannen og fedrelandet. Kort sagt: For ytre høyre er woke et nytt og formålstjenlig ord som summerer opp det de har kjempet mot til alle tider.

I en større sammenheng fremstår den moderate antiwokeismen som ganske navlebeskuende, noen ganger også ansvarsløs, målt mot hva som skjer i verden ellers. Vi har å gjøre med et stadig mer fanatisk og totalitært regime som gikk til fullskala angrepskrig mot et europeisk demokrati med over 40 millioner innbyggere. Ikke siden andre verdenskrig har vi sett en stor militærmakt settes inn for å utslette et helt europeisk folks språk, kultur og historie. Hele det sikkerhetspolitiske kartet tegnes på nytt. Og i motsetning til under den kalde krigen, er demokratiene våre direkte truet fra innsiden av en autoritære med stor oppslutning blant velgerne.

Russiske trollfabrikker pøser ut agiterende (kultur)konfliktstoff som understøtter begge sider via falske profiler i sosiale medier, rett og slett for å skape splid og tære på tilliten mellom borgere i demokratier.

At ytre høyre lager skrekksenarioer av kjønnsdebatter og transaktivisme er fullt forståelig sett fra deres (renhets)perspektiv. Andre kan spørre seg: Hva er det verste som kan skje? Mann og kvinne som konsept vil ikke forsvinne, selv om noen dogmatiske wokeister er høyt og lavt i mediene. Noen av dem kan være riktig jakobinske med en utpreget forakt for et fritt og lyttende ordskifte, men alle bevegelsene har sine rabulister. De fleste LGBTQ-folk er hyggelige, moderate, vanlige folk – og de er våre medborgere.

Så: Hva er det verste som kan skje? At mennesker en gang i fremtiden har et noe mer flytende kjønnsbegrep? Ursula K. Le Guin skrev om slike ting for et halvt århundre siden. Og hvem, på 1950-tallet, hadde trodd på homofile ekteskap i Bykle?

Vel, at autoritære fortsetter å vinne terreng [og angriper](#) demokratiene – [og LGBTQ-medborgerne sine](#) – er jo temmelig ille. Det som for få år siden var elleville, mest litterære spekulasjoner, er i dag blitt reelle bekymringer. Felles for aktørene i denne antidemokratiske offensiven er blant annet at

de er manisk og utspekulert opptatt av identitetspolitikk og woke. Det er altså antiwoke vi virkelig bør bekymre oss for. I dette rotete, men farlige landskapet, med alt annet enn vanntette skott, er det vrient, men selvsagt ikke umulig, å være en fornuftig og årvåken kritiker av woke. Det rotete bildet blir ikke enklere av alle mellommenn, av pseudoliberaler sjarlataner som du ikke riktig vet hvor står, men som blåser hardt i woke-skremmehornet og står klare til å åpne lukene.

Rot og alvor

Hele woke-komplekset er altså uoversiktlig, rent ut rotete. En del woke-diskusjoner fremstår ganske snodige og harmløse – og når man ser nærmere på noen av dem, er de oppkonstruerte, knapt woke i det hele tatt. I dette kapittelet vil jeg, for dramaturgiens skyld, gradbøye, i rekkefølge, utvalgte tilfeller av woke, eller påstått woke: fra det banale til det alvorlige.

Et eksempel på tøvete woke-sirkus fikk vi se i forbindelse med Beyonces countryhit *Texas Hold' Em*. Noen svarte radiostasjoner nektet å spille låta fordi country er «hvit musikk». Riktig pussig ble det da en radiostasjon nektet å spille den fordi «vi bare spiller countrymusikk.» Underforstått, selvsagt, at country er hvit musikk. Underforstått, også, at woke er kronglete, særlig når den hvite majoriteten anklager minoriteter for å drive med [kulturell appropriasjon](#).

Googles KI-generator ble anklaget som woke fordi den produserte KI-bilder med vilkårlig bruk av hudfarge, slik at for eksempel nazi-soldater og kjente hvite historiske personer ble sorte. Årsaken er at google, som aller mest ønsker å tjene penger, ikke finner de rette algoritmene til å gjøre alle fornøyde. Tidligere forsøk gjorde nemlig alle personer hvite.

Den britiske kulturkrigeren Douglas Murray (mannen bak den kjente boka *Massenes vanvidd – Kjønn, rase og identitet*. Document Forlag), var derimot [ikke vond å be](#). Dette var ikke tilfeldig prøve og feile, men ideologisk, bevisst woke historieforfalskning, mente Murray: «Some people are surprised by this. I'm not ... The future is here.»

Da den amerikanske hæren la ut reklamer på sosiale medier med sikte på å rekruttere nye kvinnelige soldater, meldte konservative seg på og [anklaget](#) militæret for å være «woke». Den opportunistiske senatoren Ted Cruz var ikke vond å be: «Perhaps a woke, emasculated military is not the best idea....»

Et par av episodene i den suksessrike HBO-serien *Last of Us* fikk spesiell [oppmerksomhet](#) på grunn av likekjønnet kjærlighet. «Woke», sa noen, mest på fleip. Andre tok det mer [seriøst](#): Homofili i en zombie-serie ble forstått som nok et tilskudd i det liberale felttoget. Bottom line: Serien er woke simpelthen fordi den synliggjør at homofile mennesker eksisterer.

At Hollywood, slik antiwokere oppfatter det, produserer [woke-filmer](#) på løpende bånd har irritert vettet av mange. Hva som her menes med woke er, som vanlig, diffust. I noen filmer har filmskaperne, eller filmselskapene, åpenbart hatt til hensikt å problematisere spørsmål rundt rase, sosial urettferdighet og ulikhet mellom kjønnene. Når dette blir overtydelig og påklistret, oppstår debatt. Men mye av den løsere, [«folkelige» misnøyen](#) handler om at rollebesetningen i

et økende antall filmer inntas av melaninrike personer, eller personer med varierende identiteter. Politisk korrekthet fremstår riktignok kleint og klamt når det er tydelig at korrektheten er noe filmselskapet en og annen gang føler at de må huke av i produksjonsskjemaet. Særlig enkelte superheltilmer har kommet i versjoner som ser ut til å ha casting skreddersydd for minoriteter. Likevel må man være tapt bak en vogn for ikke å forstå at skoen hos noen trykker et helt annet sted.

For femti år siden skapte størrer som Sidney Poitier og Harry Belafonte oppstandelse og forargelse ved sitt blotte, mørke nærvær på filmduken. Verden har beveget seg siden den gang. Det er et ubestridelig faktum at Vesten er mer progressiv i spørsmål om kvinner og minoriteter, hvis vi sammenligner med noen årtier tilbake. At kvinner og minoriteter har en større representasjon på film i dag er derfor innlysende. Men noen vil fremdeles helst unngå å se fargede ta for stor plass i film, i alle fall i roller som er «upassende» (aka hvite roller besatt av mørkhudede), som når de klager over at den nye Ringenes Herre-serien eller den nye Little Mermaid er «woke» fordi den inkluderer svarte skuespillere.

Er film-woke et problem større enn «seg selv»? Er det kvalitet det er snakk om? Eller er det et politisk spørsmål? Skal woke-Hollywood tolkes som del av et stort woke-komplott, eller som dårlig tenkt kapitalisme?

Hollywood har tradisjonelt alltid vært liberals (amerikansk for lett venstreside). Derfor er det ikke så rart at de gikk woke/politisk korrekt når dette ble tidsriktig. På den annen side er Hollywood en pengemaskin. I bransjen har mange tenkt at woke er lønnsomt. Mange woke-filmer flopper, men ikke bare fordi filmene er woke, slik antiwokere vil ha det til. Filmene flopper også fordi de er dårlige og fordi publikum vil ha det de er vant til. Try another: woke-kapitalismen via tidsånden er i ferd med å implodere, også i Hollywood, skriver mange nå, [blant dem](#) David Kaufman i Telegraph.

All lives – black lives

It falls to the lot of even the most glorious flags to be thrown in the mud. Glory, what men call glory, is often thick with mud.

– Curzio Malaparte

Man klarer alltid å hoste opp noen, til og med ganske mange (men likevel veldig få i relative tall), som mener noe rabiati. Etter drapet på George Floyd fikk slagordet *Defund the Police* bein å gå på. Woke-aktivister mente at drapet på Floyd langt fra var tilfeldig og at politiet som institusjon var gjennomsyret av rasisme. Derfor skulle politiet miste alle eller mange bevilgninger og, som konsekvens, mente mange, opphøre å eksistere. Denne galskapen er noe enkelte venstreaktivister har ment i mange tiår. Like fullt ble sloganet brukt etter alle kunstens regler av antiwokeister for å vise hvem fienden egentlig var. Selvsagt fullstendig tonedøve for at «forslaget» ble blankt avvist av praktisk talt alle i det politiske liv. Floyd-saken førte også til at *Black Lives Matter* (BLM) våknet til live, både som en løst sammensatt bevegelse og som slagord. I BLM finnes alle mulige folk, de fleste lite ideologiske og mest på linje med en klassisk borgerrettighetsbevegelse. Det radikale innslaget

i BLM er ikke ubetydelig, og de tar stor plass. Det var de som tok til gatene og ropte *Defund the Police*. Det var velkomment og nok til å avskrive dem i mange miljøer.

Men så finnes det et stort rom, noe midtimellom en fortelling om politiet som gjennomrasistiske lystmordere og fortellingen om et fargeblindt politivesen. Å forestille oss at rasisme nesten er helt fraværende hos amerikanske politifolk er så tilsynelatende blåøyd at det er nærliggende å tro at det ligger politiske motiver bak. Igjen ser vi hvordan kulturkrigen utspiller seg, mellom drama og underspill, mens de faktiske erfaringene, eller sannheten (hvis den finnes lenger), blir henvist til bakre rekker. Når vi, de «fargeblinde», heller skal forklare hvordan alt egentlig henger sammen, og hvor fæle og løgnaktige de radikale er, enn å ta tak i noe av det som blir fortalt, så bli vårt fremste og kanskje eneste bidrag å delegitimere erfaringene mange fargede støter på. Da er det heller ikke så rart at mange, særlig unge, flokker seg om BLM. Der har woke-folket et genuint poeng. Det handler om å lytte og noen ganger, en gang iblant, også om å holde kjeft.

Ifølge GOPs Marjorie Taylor Greene var BLM «a group who wants to erase our history and bring mass destruction to our country through Communism.» Mike Pence, visepresident under Trump, ble spurt, gjentatte ganger om å si Black Lives Matter på en direktesendt TV-debatt etter Floyd, som en gest. Vel vitende om at akkurat *det* ville være politisk selvmord, parerte han med den foretrukne formuleringen *All Lives Matter*. Vrien til Pence ble en umiddelbar suksess og gikk viralt i mange ulike politiske miljøer som var kritiske til BLM. At alle liv er verdifulle, at alle er i samme båt, høres tilforlatelig ut, hvem kan være uenig? Ved nærmere ettersyn skjønner man at kontraslagordet ikke er godt ment. All lives matter er en klassisk «red herring», altså en retorisk avledningsmanøver. Sloganet er ment å relativisere og tåkelegge problemer knyttet til rasisme. Det er ment som en degradering av borgerrettighetsaktivister samt å snu offerrollen/offerguppen på hodet. Budskapet er altså at mens BLM bare snakker på vegne av én gruppe i samfunnet, så snakker *vi* om alle mennesker, underforstått at antirasismen er den egentlige rasismen.

Husk at dette er den samme visepresidenten som ble konfrontert med Trumps reaksjon på den høyreekstreme marsjen i Charlottesvill. Det var da Trump mente at det var «veldig fine folk» på *begge sider*, og samtidig la skylden for volden på «*begge sider*». Mike Pence [satt i fullt alvor](#), ansikt til ansikt med Kamala Harris og erklærte at Trump var antirasismen inkarnert.

For noen år siden gikk det minnepolitisk kulturkrig i spørsmål om å rive statuer i sørstatene. Flere monumenter av soldater, befal og generalstab fra sørstatshæren ble fjernet eller planlagt fjernet, med den begrunnelse at de representerer rasisme og slavedrift fra et mørkt kapittel i amerikansk historie.

Konføderasjonsmonumentene må vurderes i sin historiske kontekst, når de ble reist og hvorfor. En del av monumentene ble reist på begynnelsen av 1920-tallet og på 1960-tallet, to tidsperioder preget av borgerrettighetsbevegelser. Det er liten tvil om at monumenter ble reist med høyst tvilsomme motiver, for rett og slett å stikke fingeren i øyet på dem som kjempet mot raseskillepolitikken.

Konføderasjonen er så uløselig knyttet til slaveriet at det ikke er til å komme utenom at slike monumenter fremstår støtende for mange. Derfor virker det temmelig umusikalsk å elte sammen en kritikk av radikal identitetspolitikk/woke sammen med ønsket om å fjerne statuene fra torgallmenninger, selv om også venstreradikale grupper ser sitt snitt til å ideologisere. Det er i det hele tatt litt merkelig at statueveltingen i USA har nådd våre breddegrader som symbolsak for antiwokere.

Statuekonfliktens episenter beveget seg til nettopp Charlottesville, en liten by i Virginia, der en åtte meter høy statue av sørstatsgeneralen Robert E. Lee til hest raget i byens sentrum. Etter at det ble foreslått å rive statuen, kulminerte det hele med en stor høyreekstrem demonstrasjon til støtte for konføderasjonen og Lee. De fleste kjenner til det tragiske utfallet der en nynazist pløyde gjennom motdemonstrantene. En kvinne ble drept og mange ble alvorlig skadet.

I politiromanen *Alle syndere blør*, skriver den amerikanske forfatteren S.A Cosby om et annet sted i Virginia, den fiktive småbyen Charon og om den fargede sheriffen Titus Crown. Cosby skriver om et sted bygget på et uforløst tekke av blod, tårer, vold og rasisme. «Hvis man hadde spurt Charons innbyggere, ville de fleste ha sagt at disse hendelsene lå i fortida», skriver Cosby: «At de var blitt skylt vekk av tidas ustanselige elv. De ville til og med sagt at alt dette burde glemmes og overlates til evigheten», fortsetter han. «Men hvis du hadde spurt Titus Brown ville han ha sagt at enhver som påstår det, enten er dum eller lyver. Eller begge deler.»

Radikale karrierister

Noen av de mest markante woke-kampene foregår i akademia, og særlig på amerikanske campuser. Israel- og Palestina-debatten har vært en av de mest splittende debattene ved Harvard og en rekke andre universiteter i flere tiår. Mange har sikkert fått med seg videosnutter der studenter og noen universitetsansatte river ned plakater med bilde av israelske gisler i Gaza og kaster dem i søpla. En del av protestene mot Gaza-krigen anklages for antisemittiske innslag. Andre undrer seg over hvorfor radikale på venstresiden ikke er mer opptatt av jødene som en sårbar minoritet. I de mest radikale tolkningene av postkolonial teori blir ikke jødene oppfattet som en «ekte» minoritet, derfor kommer offerposisjoner i konflikt. Israel betraktes gjerne som en kolonialistisk stat, jødene som vestlige og «hvite», som sterke. Sånn sett rykker jødene flere plasser ned på lidelsesrankingen mens Hamas erklæres som frigjøringshelter. Da er det skapt en idealtypisk, manikeisk dikotomi (offer *eller* overgriper) som kun den ene part kan komme helskinnet fra. Hvis de er heldige. I kjølvannet av Hamas-angrepene mot Israel gikk 35 studentorganisasjoner ved Harvard University ut og ga Israel skylden. Studentene fikk mer eller mindre støtte av universitetets rektor, Claudine Gay, som etter massivt press og påstander om plagiat valgte å fratse stillingen.

Det er en del av Vestens moderne tradisjon at akademia er befolket av en uforholdsmessig stor andel veldig radikale. Den mest hissige og ideologiske delen av woke kan sammenlignes med den grunnleggende antivestlige/antiliberal, kvasipostmoderne «sannheten eksisterer ikke»-rørsla som sveipet over kulturen på 70-tallet, eller til en viss grad med ml-ernes herjinger her hjemme. Å rote seg bort i krangler med dogmatikere er fælt. På sitt verste etableres et slags angiversystem

som går inn for å sabotere livene til folk de er uenige med. Hver generasjon har sine radikale, høylytte stemmer som forsøker å ta knekken på sine politiske motstandere, som kommer og delvis forsvinner, og som etter hvert møtes med overbærenhet før det roer seg og protagonistene lister seg inn i borgerskapet.

Ytre høyre vil ha det til at universitetene (i likhet med mediene) er ormebol okkupert av organiserte kulturmarxister, der studentene woke-indoktrineres og all kritikk blir kneblet. Det er steder der selv de mest liberale stemmer, så lenge de ikke fullstendig underkaster seg woke-gospelet, nektes en plattform. Så ille er det [selvfølgelig ikke](#).

På den annen side er det for mange rapporter om ganske drøy politisk kontroll og sensur ved enkelte universiteter til å avfeie det som tøys. Særlig gjelder dette de såkalte Ivy League-universitetene (Brown, Columbia, Cornell, Dartmouth, Harvard, Princeton, Yale og Pennsylvania), som av mange hevdes å være wokeismens fødestue. Der har man i mer enn ti år «lagt hvert ord på gullvekt, forsynt enhver klassisk tekst med triggeradvarsler og avslørt den strukturelle volden innen alle liberale institusjoner», som litteraturkritikeren Ilja Mangold skriver i [Die Zeit](#) (oversatt til [norsk](#) i Vagant). Mangold beskriver innslaget av DEI (Diversity, Equity, Inclusion) ved utdanningsinstitusjonene som et karrierefiltre, som lite annet enn «et maktspill som gjør det mulig å bygge seg akademiske karrierer uten vitenskapelig substans». Woke har alltid vært et eliteprosjekt, mener Mangold, som ellers mener at vi har nådd «peak woke».

Å politisere og ideologisere universiteter kommer til en pris, uavhengig av hvem som sitter med definisjonsmakten. Alt dette er slett ikke bra. Så vi må be til gudene om at ikke den nasjonal-konservative sensuren får kloa i akademia.

Problemet med radikale posisjoner er at de ofte tilsidesetter dialog og hermeneutikk. Det er derfor de er radikale. Formålet for en del radikale posisjoner er heller å søke nye formale innsikter i et nytt og helt annet paradigme, gjerne til et sted der moderate posisjoner ikke har plass. De er rett og slett ikke ute etter «løsninger», men brudd.

Et eksempel er dekolonialisering innen kunst, litteratur og akademia. Dekolonialisering kan forstås som en variant av det som i gamle dager ble kalt historie nedenifra, altså i overgangen mellom å lese historie som noe som skjedde mellom konger og stater, til noe som også handlet om vanlige mennesker og deres stilling i sosiale hierarkier. Dekolonialisering og det som kalles «hvithetsstudier» tar både utgangspunkt i minoriteters opplevelser av fortiden, og, i minst like stor grad, at vi ikke evner å forstå hvordan kolonialisering og rasisme har forplantet seg og slått rot i livene til både majoritet og minoritet. Det er godt ment, men ofte, dessverre, dogmatisk utført.

«Anti-kolonialisering, dekolonialisering og post-kolonial tilstand vitner om internalisert adferd både hos den «koloniserende» og de «kolonialiserte», det handler om å endre vårt «tankesett»», skriver for eksempel kunstnerne Hanan Benammar & Brynjar Bjerkem i [en artikkel](#) i forbindelse med oppsetning av postkolonial film på Cinemateket: «Dekolonialisering handler ikke bare om å kunne se sammenhenger i fortid, historien og kulturen eller kamp i vår egen samtid, det handler

om at vi trenger å endre tankesett. Dagens samfunnskritikk må leses i lys av dette, hvor krav om endring samtidig inngår i en større diskusjon om sosiale rettigheter.»

Vel inne i narrative strukturer med uttalt hensikt å endre vårt «tankesett» ser vi konturene av ideologibyggning. Mye er om hvithet og hvite maktstrukturer og «colonial mindsets». Det postkoloniale utsynet er dessuten påfallende (og paradoksalt) eurosentrisk, til forveksling ikke helt ulikt romantikkens forestillinger om «edle villmenn». Sett fra utsiden fester det seg en fortelling om rasisme, slaveri, kolonialisering, utbytting, krig og fattigdom som eksklusivt «hvite» oppfinnelser. Som om verden befant seg i en tilstand av harmoni og toleranse før trekanthandelen. Det stemmer jo selvsagt ikke. Dekolonialisering kan lære oss noe om rasisme og kolonialiseringens konsekvenser og uoppgjortheter, det kan lære oss noe om brudd, men mindre om kontinuitet og derfor heller ikke så mye om hvorfor mennesker til alle tider og nesten over alt har gjort grusomme ting mot «de andre».

Den kanskje mest uttrykte formen for forsøksvis nye paradigmer i akademia er [kritisk raseteori](#) (CRT). CRT er gjerne definert som et analytisk verktøy for å analysere systemisk rasisme i samfunnet som tar utgangspunkt i at samfunnsinstitusjoner er iboende rasistiske, og at rase er en kategori som er sosialt konstruert. Innen CRT finnes underdisipliner som blant annet kritiske hvithetsstudier.

Professor i religionshistorie Torkel Brekke [mener at](#) CRTs begrep om hvit overlegenhet er «helt forskjellig fra det som brukes i tradisjonelle samfunnsvitenskaper som studerer rasisme, og det gjør man bevisst for å distansere seg fra forskningen som gjøres om rasistiske grupper med mer normale sosiologiske eller statsvitenskapelige perspektiver.»

CRT som *vitenskapelig* program inneholder altså en rekke grunnsetninger som er dypt problematiske, mener Brekke: «Man hevder at folkegrupper som har vært undertrykt av hvite, deler en erfaring som skaper et fellesskap. Hvite mennesker utgjør en gruppe som har undertrykt grupper med annen hudfarge, og alle fargede i verden utgjør et fellesskap gjennom erfaringen med å bli undertrykket.»

Sosiologen Rogers Brubaker har forsket på nasjonalisme og gruppetenking og det han kaller «groupism» (gruppetenking). Problemet, mener Brubaker, ligger i håndteringen av fenomenet gruppe – som blir tatt som gitt i studier av etnisitet og etniske konflikter. Grupisme er en stereotyp tilnærming som fører til beslutninger – men også forestillinger – som bagatelliserer individuelle behov og egenskaper. Brubakers hovedanliggende er at etnisitet er komplekst og variabelt. Grupper med store forskjeller innad kan fremstilles som ensartet i konflikter. En «prosess der individer er redusert til spesifikke gruppekaraktistikker som blir spunnet politisk til å være grenselinjer».

Knirk og mistenksomhet

Noe vi mister litt av syne i kulturkrigen, er at også en del av de mer radikale posisjonene har en kime av sannhet i seg. Kritisk raseteori kan for eksempel fortelle oss noe om at majoriteten har temmelig innlysende blind spots når det gjelder å leve som minoritet. Da kan det være nyttig å utfordre det perspektivet. Den muligheten er forbudt område i visse kretser. Jeg har selv, på sosiale medier, fått det inkvisitoriske spørsmålet *TROR DU ELLER TROR DU IKKE PÅ AT DET FINNES STRUKTURELL RASISME!!!???* (med caps lock). Det spørres, sa jeg, og strøk med glans.

En av den kritiske raseteoriens fremste kritikere, den sympatiske Sam Harris, drar strikken i helt motsatt retning. Harris vil overvinne hele rasediskursen og woke-problematikken med «fargeblindhet». Med fargeblindhet menes å se på hvert enkelt menneske som et individ i et fellesskap uten tanke på hudfarge. Det er en hyggelig, men ganske salongpreget tanke. Sagt på litt ufint, så kan det fremstå litt spissborgerlig, som når veldig rike mennesker sier at penger ikke betyr noe. Selv om Harris selv er klar over at ideen om fargeblindhet er et ideal, er det likevel merkelig at den ellers så evidensbaserte og rasjonelle, for ikke å si, fornuftige Harris benytter seg av uttrykket. Harris er selvsagt ikke rasist, han mener tvert imot at fargeblindhet er det tvert motsatte av rasisme. Men i effekt holder det jo ikke. Hvis du er en farget person, vil banken din fortsatt se deg som svart. Studier viser tydelig at jo [mørkere](#) i huden fargede personer er, desto mer blir de møtt med mistenksomhet.

Alle mennesker i alle kulturer er har en «innebygd» skepsis mot fremmede og det som er annerledes. Det er en del av vårt overlevelsesinstinkt. Å overvinne fordommer og nativisme er derfor en kontinuerlig siviliseringsprosess i et fritt og åpent samfunn. Fargeblindhet som ideal er sånn sett fint og noe vi kan etterstrebe, men duger fint lite som analytisk og undersøkende rettesnor. Her kan vi ha to tanker i hodet på samme tid: Vi må hele tiden etterstrebe like rettigheter for alle, altså universelle verdier, men uten å miste det av syne at rasisme og fordommer stikker langt dypere inn i kultur, språk, historie og politikk, enn forskjønnende postulater om fargeblindhet. Det er i det hele tatt litt merkelig at vi har kommet dit at radikale ideer om rasisme har drevet en del av offentlig debatt til et punkt hvor mangelen på kritisk distanse og multiperspektiver blir påfallende. Det er en ganske stor glippe mellom teorier om nedarvet hvithet og hvite privilegier fra vugge til grav, til en forestilling om at rasisme kun kan forstås som frenologi eller arkaiske raseteorier.

Et vanlig munnhell er at woke ser rasisme der rasisme ikke finnes En kan jo snu om på det også? Anti-woke ser woke der det faktisk finnes rasisme. En for så vidt berettiget påstand er at det er skjært å rette pekefingeren mot vestlig rasisme alene, all den tid rasisme og fordommer er universelt og tidløst. Problemet er at rasisme her hjemme ikke blir mindre rasistisk selv om rasisme er et universelt fenomen. Tvert imot, så bekrefter en slik universell hypotese at rasisme også finnes i rikt monn i Vesten. At rasisme blant innvandrergupper underkommuniseres av antirasister, nuller ikke ut at rasisme finnes hos majoriteten og at denne hele tiden må bevisstgjøres og ansvarliggjøres.

Dessverre mister gode folk noen ganger av syne at antiwoke og antiwoke kan være to helt forskjellige ting. Under all støyen finner vi reelle problemer: Hat, diskriminering, historisk sjåvinisme og

hverdagsrasisme. Alt dette finnes og burde være innlysende, på tross av ytre høyres forsøk på å tåkelegge med begrepsbruk. Dessverre har det tegnet seg et relativt tydelig bilde i mange woke-debatter. Et inntrykk av at minoritetsspørsmål skyves til side eller rakkes ned på, fordi samtalene låser seg i form. Det lugges og knirkes og letes med lys og lykte etter feil, slik at «rette» merkelapp (woke, identitetspolitikk) kan tagges inn. Mye av debatten foregår på de høylytte radikalernes bane-halvdal: Hvem kansellerer hvem? Hvem tar ytringsfriheten min? Hvem drar offerkortet på sviktende grunnlag? Men hvem tar på alvor at en del i minoritetsmiljøer også møter på åsikts-korridorer, til og med trusler og hat, som innskrenker ytringsrommet deres?

Ta konseptet *mikroagresjon* som et eksempel. Bør vi uten videre avfeie innholdet fordi vi ikke liker termen? Det burde være rom for noen adekvate spørsmål. Hvis vi får tenkt oss om, er det da ikke åpenbart at det kan være slitsomt og ubehagelig å stadig vekk bli spurt om hvor du kommer fra, når du har bodd hele livet i Norge? Er det så merkelig å hevde at slike spørsmål til og med kan virke fremmedgjørende og urovekkende i et samfunn der rasisme tross alt eksisterer? Deretter, altså i denne bestemte rekkefølgen, kan man med rette innvende at terminologien er håpløs og overdramatisk, at det skaper avstand og uvilje og at omtenksomme mennesker tillegges vonde egenskaper.

Trans – lett tilgjengelig hoggestabbe

Et av kulturkrigens merkeligste og mest bedrøvelige innslag er det voldsomme søkelyset på trans. Antiwokerne lar seg kraftig trigge av veldig radikale transaktivister. I noen tilfeller med en viss rimelig grunn. Likevel er det pussig at man ikke kan gi litt slipp og heller overlate den delen av debatten som handler om medisinske spørsmål til fagfolk.

Diskusjoner om trans låser seg i stedet fast i føljetonger om hvor mange kjønn vi egentlig har, i det som egentlig er nok en runde «født sånn eller blitt sånn». Det er et fascinerende skue at så mange ellers fornuftige folk låser seg fast i kjipe debatter som betyr så lite for så mange, og så mye for så få. At det kan gå en kule varmt i transdebatter er religionsviter og selverklært radikalfeminist Anne Kalvig et godt (eller dårlig) eksempel på. Etter at hun ga ut boken *Kjønnstru – Kampen om røynda* på eget forlag brøt spetakkelet ut. Hovedpoengene hennes er at kjønn «er blitt til ein mystisk essens, «kjønnsidentitet», som ein trur er lausriven frå kroppen» og at å gi transfolk (for mange) rettigheter, ved å oppløse skiller mellom mann og kvinne, er å frata kvinner deres hardt tilkjempede rettigheter. I boka mente hun også at Kari Jaquesson er blitt persona non grata i norsk offentligheten *fordi* hun har våget å stå opp mot transfolk (og så altså bort fra at det kunne være andre forklaringer på at Jaquesson ikke blir tatt på alvor, for eksempel antisemittisme og absurde konspirasjonsteorier). Hun følte seg så urimelig behandlet av den konservative Andreas E. Masvies anmeldelse i Minerva at hun skrev opptil flere [tilsvar](#). Kalvig illustrerer på en overtydelig måte at transdebatter av mystiske årsaker trigger kverulanter med en helt utrolig stamina. Kalvig sa til og med opp stillingen sin ved UiS etter 25 år, fordi hun ikke ville bruke kvinnelig pronomen om transkvinner.

Det har ikke vært mindre bråk rundt bioteknologen Christina Ellingsen. Hun ble anmeldt for

hets mot transpersoner etter en rekke tvilsomme meldinger på Twitter. Det ble enda mer ståhei da hun lot seg [martyr-intervjue](#) av Tucker Carlson: «So its quickly becoming illegal to point out that men are not women.» Hun ble også portrettert i den tyske fascistavisa [Junge Freiheit](#) med den pompøse overskriften *Das ist eine totalitäre Ideologie*. Fra lille Norge til den store verden, kun med noen tastetrykk der altså.

For trans er stort blant høyre-radikale. Trans er selve symbolet på hedonisme og modernitetens oppløsning: Hvis vi ikke lenger kan tro på mann som mann og kvinne som kvinne, hva kan vi tro på da? Inntrykket er at trans er blitt de «nye» avvikerne, de «nye» homsene i den reaksjonære fortellingen.

Mennesker flest stiller seg alltid undrende og kanskje reserverte til det som er nytt og annerledes. I kulturkrigen er det betegnende og tydelig at ganske vanlige, spørrende holdninger til nye og ukjente fenomener vokser seg til mye større og mer ondsinnete og radikale fenomener.

Det er ille at det er blitt sånn, fordi trans er forbundet med så mye elendighet og stigmatisering. De er en liten, stort sett taus gruppe med høy grad av psykiske og sosiale følgeproblemer, som er blitt forfulgt og diskriminert gjennom historien. Bruken av herre og dame-toaletter og garderober er i stridens kjerne, sånn for riktig å illustrere [simpliheten i](#) kulturkrigen. Noen praktiske utfordringer finnes selvsagt. Det er ikke gitt at det norske folkets toalettvaner skal tilpasses en liten minoritet. Men det er ganske tydelig at saken også trigger holdninger som ikke hører hjemme i et liberalt samfunn. Holdninger hvis subtekst er at trans er farlige folk som smyger seg inn på steder de ikke skal være.

Skjønt «blitt»? Dramadokumentaren [Eldorado](#) – *Everything the Nazis Hate* fra 2023 forteller historien om hvordan en nattklubb i Berlin på 1920-tallet ble et fristed for det skeive samfunnet og hvilken grusom skjebne miljøet gikk i møte under Hitlers maktovertakelse. «Vi ønsket å vise hvordan de opplevde skiftet fra Weimar-republikken til nasjonalsosialismen», har filmskaperne [fortalt](#). At transfolk var nederst på rangstigen hos sjelesørgende konservative tyskere er selvsagt et understatement. Nazistene gjorde sitt for å utrydde dem.

Den støyende krangelen mellom Harry Potter-forfatteren JK Rowling og aktivister fra transmiljøer er blitt mange antiwokers favoritt. Sett fra utsiden er krangelen nær [umulig å følge](#): Er Rowling en transhater, eller er transaktivistene en ufordragelig gjeng som driver med sjikane og personforfølgelse? Rowling er ikke transhater, men hun er en kverulant, litt kjip, og hun har rotet seg borti og «retweetret» ganske tvilsomme «meningsfeller». Tilsvarende har hun blitt stygt og kompromissløst behandlet av aktivister, og dødstrusler, som seg hør og bør i vår tid, har ikke latt vente på seg fra andre.

En av toppene ble nådd da ryktene gikk om at Rowling var blitt kansellert fra HBOs 20-årsmarkering av Harry Potter. Mediene hadde fest. Ryktene om kansellering ble satt i sammenheng med at noen av skuespillerne i Potter-filmene hadde gitt uttrykk for at de støttet transene, mot Rowling. Plutselig var kanselleringskultur blitt verdensnyhet. Ingen ringere enn Putin (Oh, the irony!) sammenlignet Rowlings case med Vestens utestenging av russiske kunstnere etter

fullskalainvasjonen i 2022: «Nylig kansellerte de barnebokforfatteren Joanne Rowling fordi hun – forfatteren av bøker som har solgt hundrevis av millioner eksemplarer over hele verden – falt i unåde hos fans av såkalte kjønnsfriheter».

Problemet er bare at Rowling, etter en stund, meddelte pressen at hun *hadde* blitt invitert, og at hun ikke hadde hatt lyst til å møte opp. Hun følte på at markeringen handlet om filmene, ikke bøkene, sa hun. Det kan godt være at Rowling ikke hadde lyst til å dra fordi hun følte på ubehag på grunn av transdebatt og «illojale» skuespillere, det er jo ikke vanskelig å skjønne, men kansellert ble hun [ikke](#).

Rowling er heldigvis langt fra kansellert og selger bøker som aldri før. Litt svigermorsforskning: På P2 pludres det stadig vekk om Rowling, altså om bøkene hennes og opplevelsen av dem, uten at transkranglene nevnes med ett ord. Hele oppstyret rundt Rowling illustrerer egentlig hvordan helt «vanlige» krangler, med intolerante innslag, fæle bebreidelser og ideologisk fyrighet, som helt åpenbart kan føles forferdelig for de involverte, eltes inn i en kulturkrigsramme. [Kulturkrig eller ikke](#), livet for de fleste går videre. I demokratiet har vi til alle tider opplevd heftig ordveksling og fæle aktører. Men det merkes bedre i dag, hvor en håndfull varme hoder kan legge beslag på et helt ordskifte med lynets hastighet. Rowling, som en superkjendis, vil naturligvis kjenne ekstra på det.

Kontra-woke

The Kremlin years ago imposed a ban on homosexual propaganda, a ban on abortion advertising, a ban on abortions after 12 weeks and a ban on sacrilegious insults to religious believers. Vladimir Putin is planting Russia's flag firmly on the side of traditional Christianity.

– Pat Buchanan, [The imaginative conservative](#), 2014

Historie gjør vondt, og kritisk gjennomgang av den tjener ikke alltid saka. Derfor vil minnekultur alltid by på kontroverser. Det er påfallende at europeiske høyrepopulister klager over at venstresiden fører en autoritær kulturkrig, mens deres forbilder bruker staten til akkurat det samme. Det er fordi ytre høyres antiwoke ikke er antiautoritær. Det handler snarere om «klassiske» identitetspolitiske interessemotsetninger.

Ungarn er ett eksempel på hvordan ønsket om å luke i historien kan omsettes i praksis med statsmakten i ryggen. Statlige institutter og museer er blitt etablert for å gjenopprette nasjonens ære, skolebøker blir skrevet om. Det reises stadig statuer av den autoritære antisemitten [Miklós Horthy](#), mens andre monumenter rives ned eller flyttes til avsidesliggende steder. Alt for å passe med det gjeldende, nasjonalistiske idealet som råder i Ungarn.

Det ungarske regjeringspartiet Fidesz, og den eneveldige Viktor Orbán, har «nasjons-gjennoppbygging» som del av sitt politiske program. I sin nasjonale fortelling plasserer Fidesz seg i forlengelsen av nasjonalismen som ble undertrykt under kommunisttiden. Sentralt i dette prosjektet er hvitvasking av fortiden og ikonisering av fortidens helter.

Samtidig trenger Fidesz en historieskriving som går langt tilbake. En historieskriving som ikke handler om klasse motsetninger, globalisering eller ideologisk evolusjon, men om nasjonen, Gud, familien og folkefellesskapet.

I Ungarn gjenspeiles skjebneforestillingen i politikken som utformes. Politikken bygges på forestillinger om en ungarsk kultur som står i motsetning til «uekte» og «konstruert» universalisme og modernitet. Ungarske skoleelever og studenter lærer nå at Ungarn er de europeiske forsvarerne av Gud og familien. At Ungarn er et kulturelt homogent land, der det er problematisk for forskjellige kulturer å sameksistere.

Her Orbáns [egne ord](#), i 2020, ved minnesmerket på Kossuth-plassen i Budapest på den nasjonale høytiden som feirer Stefan I, Ungarns første kristne konge:

Vi ungarere står på scenen i europeisk historie som forkjempere for overlevelse ... Det er ingen annen nasjon i verden som ville ha overlevd et århundre som dette ... Vest-Europa har gitt opp det kristne Europa. I stedet eksperimenterer det med et gudløst kosmos, med regnbuefamilier, med migrasjon og med åpne samfunn.

Med Orban som forbilde har den amerikanske antiwokeismens hoffmarskalk, Floridas republikanske guvernør Ron DeSantis, beveget seg målrettet mot ungarske tilstander: Å sikre konservative kjerneverdier gjennom politisk kontroll, strafferegimer og nasjonalpatriotisk reovering av skolenes *curriculum*.

«Florida is where woke goes to die», har DeSantis stolt proklamert. Handlekraften til DeSantis ga Floridas delstatssenator Kathleen Passidomo stjerner i øynene: «Han er Amerikas sanne guvernør», uttalte hun: «Alles øyne er rettet mot Florida nå. La oss vise Amerika hvordan det skal gjøres!»

I flere amerikanske GOP-kontrollerte stater [forbys bøker, ord og tale sensureres](#), historie retusjeres vekk. Hvis de ikke har brukt delstatens makt til å kontrollere borgerne, har de hyret inn [angivere](#) for å nå det samme målet.

Den konservative skolestyrestreategien

En gang i tiden var skolestyrene søvnige bakevjer der bekymrede samfunnsmedlemmer diskuterte budsjetter og skolevei. Slik er det ikke lenger. Republikanere bruker forstadskamper til å booste velgerne sine. Det begynte for alvor under pandemien. Trignet av konspirasjonsteorier var mange hysteriske over maskebruk i skolene. Joda, maskebruk er også vitenskapelig omdiskutert, men [denne](#) motstanden, stort sett orkestret av radikale MAGA-folk, var av et [helt annet kaliber](#). I de samme miljøene herjet konspirasjonsteorier rundt både vaksiner og karantene. En av MAGAs heftigste skyteskiver var lederen av USAs nasjonale institutt for allergi og infeksjonssykdommer (NIAID), Anthony Fauci. [Ifølge dem](#) var Fauci og hans smittevernsordninger et [woke](#)-komplott rigget av dypstaten i den hensikt å undergrave daværende president Trump og innsatsen hans for å «tømme sumpen» (drain the swamp).

Etter pandemien ble energien vekslet inn i woke-panikk. Til spørsmål om rase, og seksuell legning og andre spørsmål i den verdireaksjonære dreieboka. Republikanere så verdien i å bruke forstadskamper som rage bait for å fyre opp velgere med ideologisk gangbar valuta.

Motivert av dette lanserte Trump en valgkampanje i 2023 for «å redde amerikansk undervisning og gi makten tilbake til foreldrene.» I en video på Twitter [erklærte](#) han at pengekrana skulle strammes til på alle skoler som underviser i «kritisk raseteori, kjønnsideologi eller annet upassende rasemessig, seksuelt eller politisk innhold», slik dette ble diagnostisert av ham og hans partifeller. Trump lovet å opprette en institusjon med oppgave å «sertifisere lærere som omfavner patriotiske verdier» mens «radikale, fanatikere og marxister» (og «kommunister med rosa hår») ville få sparken.

GOP-sensuren er altså ikke en nødvendig justering av altfor vidløftig og spekulativ ideologisering av identitetspolitikk, slik liberale ville ønsket velkommen. GOPs forestilling er heller at skjøre hvite trenger myndighetene til å skjerme elevene for upatriotisk og gudfryktig lære. Ordet «kontroversiell» er et nøkkelord. Nesten alt vi kan tenke oss av selvfølgelig temaer i samfunnsfag, som homofiles rettigheter, diskusjoner om abort, mørke sider ved historien, rasisme og kvinners stilling, merkes som kontroversielt. Eller det merkevares som «kritisk raseteori».

Under guvernør DeSantis' ledelse kom «[Don't Say Gay](#)-loven» (!) i 2022. Lovens hensikt ligger i navnebruken. «[Stop Woke](#)»-loven samme år. Her skulle kritisk raseteori erstattes av mer sannferdige fremstillinger, for eksempel at mange svarte tross alt [kunne dra fordeler av](#) slaveriet, som å lære seg ulike typer håndverk, til og med å lese og skrive. For ikke å glemme at en del svarte var voldelige i sin motstand mot slaveriet (nei, tenk ...).

I praksis viser ytre høyre at woke-kritikken deres er hul. Det handler ikke om ytringsfrihet eller andre typer friheter, det handler om hvem som rammes og hvorfor. Det handler om å vinne kulturkrigen, om å slå tilbake. Om å være sin egen woke. Det handler ikke egentlig om antiwoke, men om kontrawoke.

Republikanerne [sammenligner](#) kritisk raseteori med holocaustfornektelse. Det er selvsagt en uhyrlig sammenligning. Problemene tårner seg opp: Skal staten drive sensur av ulike teoretiske syn som er aktivt i bruk i akademia? Og når skal en lærer «arresteres» for å undervise i kritisk raseteori? Hvor er innslagspunktet for at denne teorien er i bruk? Når vil elevene føle på ubehag? Kan slaveriets historie utdypes i klasserommet uten at noen elever føler på ubehag, enn si uten at det sladres hjemme om hvordan læreren indoktriner med kritisk raseteori?

I Florida er lærebøker blitt retusjert. Markedet støvsuges for det som tilforlatelig omtales som polariserende språkbruk. For en del forlag er det også snakk om næringsvett, de vil jo selge bøkene sine. I en skolebok er teksten om Rosa Parks og den kjente skolebusshendelsen [endret](#) fra «Hun ble fortalt å flytte til et annet sete fordi hun satt på et sete for hvite» til ganske enkelt at «Hun ble fortalt å flytte til et annet sete.» Det er banalt, men også stygt.

Det som er i ferd med å skje i USA bør bekymre alle demokrater. Historikeren Timothy Snyder summerer opp:

Democracy requires individual responsibility, which is impossible without critical history. It thrives in a spirit of self-awareness and self-correction. Authoritarianism, on the other hand, is infantilizing: ... Racism is over when white people say so. We start by saying we are not racists. Yes, that felt nice. And now we should make sure that no one says anything that might upset us. The fight against racism becomes the search for a language that makes white people feel good. The laws themselves model the desired rhetoric. We are just trying to be fair. We behave neutrally. We are innocent.

For å forstå ytre høyres krig mot woke, må vi forstå at det ikke handler om sannhetssøken. Det handler om å bremse nåtiden og å retusjere fortiden. Den russisk-engelske filosofen Vlad Vexler har forklart noe vesentlig, nemlig forskjellen på den løgnaktige politikeren og den postfaktuelle, populistiske politikeren.

Mens den løgnaktige politikeren lyver og fører borgerne bak lyset, har den postfaktuelle populistiske politikeren inngått en pakt med sine tilhengere om at fakta ikke betyr noe. Mens den løgnaktige politikeren lyver om konkrete ting, er formålet med den postfaktuelle pakten å underminere forholdet mellom sannhet og løgn. «So we're talking about a social dynamic of liberation through denial of truth», [sier Vexler](#).

Innad i pakten vet de utmerket godt hvorfor det legges bånd på skolens muligheter til å snakke og undervise om rasismens historie. Å kunne være fullstendig skamløs er, for noen, en helt fantastisk frigjørende tilstand. Den finner sin gjenklang i alle former for høyre-radikal bevegelse. For mange hvite amerikanere var Obama et hardt slag: En vellykket, veltalende, elegant svart mann som i egenskap av president rettet pekefingeren mot den hvite majoriteten, det ble for mye å bære. Trumps birtherism gjorde at mange hvite sinte amerikanere endelig kunne puste med magen.

Vi skal altså ikke se bort fra at 1800-tallets abolisjonister ville blitt omtalt som woke i dag.

Skjelette(ene) i skapet

Troen på en overnaturlig kilde til ondskap er overflødig, mennesker alene er fullstendig i stand til alle slags grusomheter.

– Joseph Conrad

Selv om det amerikanske dramaet ofte blir belyst fra alle tenkelige vinkler, som ulikhet, fremmedgjøring og mistillit etter feilslåtte kriger, handler kulturkrigen i høyeste grad også om rase. Det handler om gud og fedreland, kvinners stilling, om etniske, religiøse og seksuelle minoriteters inntog, og om hvordan «den gamle verdenen» forholder – og har forholdt – seg til raske endringer.

Aversjonen mot og frykten for borgerrettighetsbevegelsen og aversjonen og frykten for woke kommer fra den samme kilden, der sporene etter den amerikanske borgerkrigen ligger i tykke emosjonelle lag. Nasjonalgarden i Little Rock Central High, Rosa Parks og Martin Luther King påkalte sinne og

eksistensiell angst fra det samme segmentet av det amerikanske folket som i dag svermer rundt MAGA. I store deler av den hvite arbeiderklassen ligger bitterheten opp i dagen. De føler seg tråkket på av liberale eliter som fremstiller dem som dumme, vulgære rasister, hvilket, dessverre, en del av dem er. Det var taktisk dumt av Clinton å snakke om «deplorables», men helt feil var det ikke.

Mange Trump-velgere er rasende, men har få, om noen, illusjoner om at Trump er en frelser. Selv ikke de evangeliske kristne ser en frelser i ham. De ser en tilrettelegger, en som vil nedkjempe det sekulære, liberale, gudsbespottende regnbue-Amerika. Den amerikanske journalisten Tim Alberta har beskrevet den hvite evangeliske tankegangen med følgende uttrykk: «Barbarene er ved portene, og vi trenger en barbar for å holde dem i sjakk.»

Trump-velgerne er bekymret, ikke for hyperradikale woke-professorer på universitetene, [men for sin plass i verden](#). Hvite amerikanerne blir fortalt at de snart vil bli et mindretall, hvilket heller ikke er helt usant. Skal vi se etter hovedårsaker til at så mange velgere står last og bram med Trump er det også her vi skal lete. Frykt kan som kjent anta ekle former. Frykt skaper raseri.

The Cruelty Is the Point, [skrev Adam Serwer](#) i The Atlantic: «President Trump og hans støttespillere finner fellesskap ved å glede seg over lidelsene til de som de hater og frykter.»

I mylderet av forklaringer på oppslutningen om fæle demagoger, hvordan ser konservativ kritikk av konservativ autoritarianisme ut? Det er vanskelig å komme utenom den konservative «innebygde» ideen om det feilbarlige mennesket: Mennesker kan finne trøst i å være slemme, de kan finne oppløftende samhørighet i destruktive fellesskap. Trump har blitt funnet ansvarlig for seksuelle overgrep og ærekrenkelses, står overfor en dom på en halv milliard dollar for svindel, og kan bli stilt for retten for nesten hundre siktelsler. Det gjør lite inntrykk på dem som støtter ham, nesten helt uavhengig av klassetilhørighet. Tvert imot tyder mye på at de jazzes opp og blir underholdt av Trumps grusomhet, skriver den tidligere republikaneren Charlie Sykes på X: «Den vanvittige stygge-dommen i Trumps retorikk – demagogisk, grov, hånende og kronisk falsk – fortsetter å begeistre nettopp fordi den krenker alle de rette menneskene.» Man gjør seg noen tanker, om en helt spesiell tid, om alternative virkeligheter og om naboskap. Hvor komfortabel kan man være med at naboen planter et MAGA-flagg i hagen? Hvordan reagere den dagen foreldremøtet fylles opp av rasende foreldre som roper og skriker om konspirasjoner og regnbue-indoktrinering? Kommer det hit, til oss? Det er vanskelig, for ikke å si umulig, å møte fanatikere halvveis. Både privat og i samfunnet.

Å kompromisse er jo selve vanmerket i et liberalt demokrati, men det finnes ingen gyllen middelvei mellom rasisme og toleranse, mellom fascisme og demokrati. Kulturkrigen er en ødemark.

For oss skandinaver fremstår det utrolig at mange blant de fattigste hvite amerikanerne er plent imot universelle helseordninger. Men helt siden Roosevelts dager har slike forordninger blitt sablet ned blant den hvite majoriteten. Selv ikke New Deal inneholdt slike planer. Roosevelt våget det ikke, selv om han nok ønsket det. Motstanden mot helsereformer var, og er, i mange kretser [preget av frykt](#) for en ny sosial orden, der afroamerikanere vil ta makten og bruke den til å utfordre, til og med

hevne seg på hvite. Erkekonservative Rush Limbaugh beskrev Obamas Affordable Care Act som «en lov om borgerrettigheter ... ment som restitusjon, hva du enn ellers vil kalle det».

Mange hvite amerikanere med sterk legning for etnisk identifikasjon mister selvtillit av at andre etniske grupper gjør fremskritt i samfunnet. Når en slik dynamikk oppstår, er det vanlig at det trækkes nedover. Forestillingen om at noen er i ferd med å ta deg igjen, henger sammen med oppfatningen av politisk korrekthet. Da er det heller ikke vanskelig å forestille seg at antirasisme oppfattes som en nedgradering av dem selv.

Å sidestille wokeismen og antiwoke er komplett disproporsjonalt. Det er mye å si om wokes inntog i akademia, i litteraturen og i andre deler av kulturen, men den nasjonalistiske høyrepopulismen er i en helt annen liga. Antiwokerne vil selvsagt si det annerledes: Woke er kryptende, den sniker seg inn i samfunnet på stealth-vis, og vil over tid ta knekken på ... et eller annet.

På ett vis er ytre høyres autoritære forehavender nyttige advarsler til de progressive: Sånn kan det gå når man plaprer i vei om safe spaces og avplattforming. Joda, men dette sier mest av alt noe om hvordan slike ideer arter seg den dagen den politiske og institusjonelle makta tar i bruk slike metoder. Dette er den politiske virkeligheten om dagen. Det bør være alle gode krefters orienteringspunkt.

Den egentlige slagmarken i denne kulturkrigen er ikke en gjensidig utmattelseskrig – det er snakk om terrorbombing, ikke skyttergravskrig, slik noen vil ha det til. På steder der autoritære høyrekrefter bestemmer, skrus den autoritære kontra-woke-tvingen rundt med stadig heftigere omdreininger.

Innslag av autoritære holdninger øker proporsjonalt med styrken i det radikale. Jo mer radikal, desto større tendens til å snuse på ytterliggående virkemidler, altså ekstremisme. Radikale trekkes mot konspirasjonsteorier i langt større grad enn andre. Jo mer radikal, desto grådigere blir teoriene. Og alles øyne er naturligvis rettet mot republikanernes valgkamp.

GOPs presidentkandidat maner til borgerkrig og sverger å nedkjempe «critical race theory» og «transgender insanity.» Det er stadig mer tydelig at MAGA [løfter frem de stemmene](#) som er aller mest radikale, stemmer som for kort tid siden ble oppfattet som spedalske. Slik som den spinnvillige avdankede rockeartisten Ted Nugent. «Jeg vil ha penga mine tilbake», [ropte han på et Trump-rally i Waco, Texas](#) (!), og kalte deretter Zelenskyij for en «homofil gærning». Prideflagg er «Hate America-flags», [kunngjør](#) Marjorie Taylor Greene. Lovverk som kriminaliserer hat mot transpersoner, er ledd i en plan for å utrydde heteroseksuelle, mener Taylor Greene, som ganske sikkert får en høy stilling i Trumps administrasjon hvis valget går hans vei.

Overalt hvor høyreradikale partier posisjonerer seg, [tyter](#) paranoide konspirasjonsteorier frem fra treverket. «Woke» er på alle høyreradikales lepper. Vi er altså ved et punkt der Putins kalkulererte, og naturligvis bevisst falske propaganda, sammenfaller med talepunkter fremført i fullt alvor av betydelige politikere i Vesten.

Løse skruer

The present dominant values (xenophilia, cosmopolitanism, narcissistic individualism, humanitarianism, bourgeois economism, hedonism, homophilia, permissiveness, etc.) are actually anti-values - values of devirilising weakness, since they deplete a civilization's vital energies and weaken its defensive or affirmative capacities.

– Guillaume Faye, *Pourquoi nous combattons: manifeste de la résistance européenne*, 2001.

Selveste Jordan Peterson har strukket woke-strikken [så langt som det knapt er mulig](#). Ifølge ham er Ukraina-krigen en forlengelse av kulturkrigen. Vi, altså det woke-befengte, postmoderne Vesten, kan ikke lenger skille mellom mann og kvinne, mellom rett og galt, mener Peterson, som gjerne siterer Dostojevskij: Uten Gud er allting lov.

Peterson mener at Putin ikke kan beseires fordi Ukraina har akkumulert Vestens tomhet, mens Putin tross alt tror på Gud og fedrelandet. Den som er sterk i troen, er fryktløs i møte med den som ikke lenger tror på noe: «Hvis våre globalistiske ledere tenkte mer i sivilisatoriske termer, ville Russland vært en del av NATO i dag, men de er globalister, de forakter sivilisasjonen fordi globalisme er et system, ikke en sivilisasjon.»

Mange har i ettertid forsøkt å unnskyldte Peterson med at han bare har en blindflekk. Det holder ikke. Peterson trår feil fordi han har hodet fullt av woke. Du går ikke uradikalisert gjennom tilværelsen når du, som Peterson, i det uendelige messer om at Vesten kollapser under tyngden av woke, og at trans er et tydelig [endetidstegn](#), helt bokstavelig. Den angstbiterske kulturpessimismen og jamringen over «feminisering» holder stand.

I en tidlig fase var Peterson selvhjelpsguru for tweedkledde unge konservative og en, i relativ forstand, liberal fyr. I dag er han en tydelig kulturkrigsaktør langt ute til høyre. Peterson har mange fans, men få fans blant virkelig intellektuelle, blant dem Peterson aller helst vil imponere. I stedet blir han latterliggjort, noe som har gjort Peterson bitter.

Peterson illustrerer klart og tydelig hvordan den nasjonalistiske høyresiden i økende grad er sympatisk innstilt til illiberale autokrater som sier de rette tingene om tradisjonenes undergang. Peterson glir nesten sømløst inn i en historisk antimoderne, autoritær tradisjon.

Denne logikken er overførbar på Ukraina også. Ultranasjonalistene mener (i likhet med ultravenstre), at Ukraina er en proxy-stat for Vestens liberale hegemoni: Under vesteuropeisk og amerikansk innflytelse er Ukraina blitt en nasjon hvis kamp for å overleve er en stedfortrederkrig for den globale liberalismen. Putin legemliggjør derimot en sterk autoritær type som vil gjenopp-rette konservativ orden og gi den liberale verden en solid smekk rundt ørene som bonus. I all denne galskapen har vi til og med fått en legering av forente ytre-høyre-ytre-venstre-pasifister, som vil ha Ukraina til forhandlingsbordet.

I en kommentar i Subjekt [spurte Pål Henrik Hagen](#) om vi skal la «ukrainere dø for vestlig liberalisme?» Dermed beveget han seg inn på Petersons banehalvdel. «Makten er woke, og du er dens undersått. Vil du rokke ved denne makten, må du kanskje være litt slem», har Hagen skrevet.

Like fullt mener han at antiwokeister blir brunbeiset og mistenkeliggjort, før han serverer et ganske utilslørt forsvar for den «sindige» Ron De Santis: «... «fascisme» i dag, er ti år gammel sunn fornuft: Å være skeptisk til dragshow for barn, å mene at kjønn er biologisk og uforanderlig, og å ikke ville ha raseteori undervist i skolen.»

Ukrainerne ofrer, ifølge Hagen, «livet for norske, britiske og amerikanske statslederes abstrakte svermerier om demokratiske idealer ... for deres urokkelige overbevisning om at Vestlig Liberalisme skal og må etablere seg hvor enn de finner det opportunt», som også, etter en av Putins lange monologer understreket at vi hadde noe å lære av det russiske «lynnet» som «skiller seg fra det rastløse vestlige øyeblikkstyranniet.»

I 2017 sa amerikanske Ann Coulter, en høyre-radikal forfatter og kommentator: «Om 20 år vil Russland være det eneste landet som er gjenkjennelig europeisk.» Etter år med ros av den russiske lederen har en del av høyresiden internalisert budskapet.

Fornuftige folk spør seg hvordan alminnelig opplyste republikanere kan akseptere så mye beviselig idioti i egne rekker. De er blitt grenseløse fordi Trumps grenseløse adferd har satt en helt ny standard for akseptabel oppførsel. Det gir rom for alle mulige former for medløperi, rettroende eller opportunistisk. Alt som kan brukes mot den liberale «sumpen» er verd å bruke, om det er sant eller ikke, om det er ren galskap er fullstendig underordnet saka. Dessuten har galskap sitt eget baneløp når den trekkes med flokkens tyngdekraft. Politisk galskap er epidemisk, fornuftige folk akkumulerer den mot alle logiske forventninger.

Se på J.D. Vance, som nylig vant GOPs primærvalg i Ohio. Dette er forfatteren som utga den empatiske *Hillbilly Elegy: A Memoir of a Family and Culture in Crisis* i 2016. Boken handlet om hvordan dyp nød, rus og oppløste familierelasjoner herjet blant velgerne i Trump-beltene. Vance presenterte seg som hard core never-trumper (han kalte ham sågar «Amerikas Hitler»). Han var flittig gjest på CNN. Men så skjedde det noe. I 2021 dukket Vance opp i den høyre-radikale manesjen. Han angret på alt han hadde sagt om Trump, og meldte seg på til senatsvalget i Ohio. Her valgte han den mørkeste, mest konspiratoriske veien, i tospann med Marjorie Taylor Greene, en av MAGAs galeste. Selvfølgelig var valget rigget, mente Vance nå, og fikk Trumps velsignelse som belønning. Den amerikanske kulturen kan bare reddes ved å skrote det amerikanske demokratiet: «Fire every single midlevel bureaucrat, every civil servant in the administrative state, replace them with our people». Vance finner det nå betimelig å sende skjemaer ut til statsansatte for å undersøke om de er woke. Til sin nye venn Steve Bannon uttalte Vance at han ga blanke i hva som skjedde med ukrainerne. I dag er han en mulig kandidat til visepresidentvervet. De gamle vennene hans [kjenner ham ikke igjen](#).

«Frenemy»

Tucker Carlsons famøse tur til Moskva for å intervjuer Putin er en paradeoppvisning i grenen «min fiendes fiende er min venn». I forkant av intervjuet tok Carlson seere sine med på en rundtur i Moskva. Der viste han frem pene og rene t-banestasjoner, uten tagging. Under en rundtur i et storslagent supermarked forklarte han at maten der var mye billigere enn i det vanstyrte hjemlandet USA. Tucker fremsto til forveksling lik det vi i gamle dager kalte politiske pilegrimer. Altså folk som reiste til lutfattige diktaturer, så det de ville se – eller det som diktaturet ønsket at de skulle se – for deretter å skrive hjem om et land som fløt over av melk og honning.

Men Tuckers hensikt var ikke å fremstille Putins Russland som et Utopia. Formålet var å vise et Russland som er bedre enn det korrumperte USA. «Why is Tucker doing this?». Spørsmålet kom fra den kjente talkshow-verten Jon Stewart. «Den gamle konfliktlinjen sto mellom kommunisme og kapitalisme», forklarte han: «Den gang var Russland fienden vår. For Trump-høyresiden er fiendebildet endret radikalt. De mener at kampen står mellom woke og ikke-woke, og i den kampen er Putin og Russland høyresidens allierte.»

«Uheldigvis er Putin også en brutal, hensynsløs diktator», sa Stewart.

Helt frem til fullskalainvasjonen gjentok Tucker Carlson stadig fraser på Fox om Ukraina som banditter og som en marionettstat i det amerikanske utenriksdepartementet: «Har [Putin](#) noen gang kalt meg en rasist? Har han truet med å få meg sparket for å være uenig med ham?Tvinger han barna våre til å lære om rasediskriminering? ...»

Tucker er ikke bare en nyttig idiot, men en kalkulert, kynisk ideologisk falskmyntner og opportunist, som for lengst er gått over i de skamløses rekke. Og Tucker er langt fra alene om å mene at Putin er en alliert. Deler av den europeiske nasjonalkonservative rørsla deler oppfatningen av Putin som en slags redningsmann i det forestilte slaget mellom oppløsning og tradisjon. At Putin er godt klar over dette, viser seg gang på gang i talene hans. Han [advarer](#) rutinemessig mot «kanselleringskultur», «omvendt rasisme» og «kjønnsideologi» (som han, tyrannen, for sikkerhets skyld omtaler som en «forbrytelse mot menneskeheten»).

Putin snakker mye om familieverdier, og han argumenterer for at russere bør ha tradisjonelle toforeldrehusholdninger med mange barn. Kvinner skal ikke bare holde seg til kjøkkenet, de skal være slagmarkens rugekasser også. Han vil fordømme den såkalte “LGBT-bevegelsen” som en utenlandsk kampanje for å undergrave russiske liv. Riktig latterlig blir det når diktatoren [langer ut](#) mot cancel culture. Som alltid med despoter, og særlig i tilfellet Putin, så skal vi aldri ta dem på ordet når de begynner å snakke om verdier og ideologi. Det er som regel tomme tønner. Putin er først og fremst en mafioso og en tyv.

Putin bryr seg selvsagt ikke noe særlig om woke. Putin vet å gjøre kort prosess med transfolk, homofile og Pride-parader. For syns skyld. Ikke er han spesielt kristen heller (som Trump). Den Berlin-baserte russiske journalisten Mikhail Zygar mener at Putins antiwoke i hovedsak er en form for politisk håndverk. Han skriver om «[Russlands krig mot woke](#)» i Foreign Affairs: «Parallellene

med den amerikanske høyresiden er ikke tilfeldige. Putin og hans rådgivere har tatt i bruk synspunktene og retorikken til konservative amerikanske ildsjeler, for eksempel ankere på Fox News-kanalen. Kreml har gjort det fordi de, ved å omfavne kulturkrigene, tror de kan vinne over støtte fra populistiske politikere i Washington og andre steder.» Putin tror at han kan undergrave vestlige samfunn innenfra, mener Zygar. Putin tror at han dermed kan rive ned den regelbaserte internasjonale ordenen. Målet er å erstatte den med et nytt, konservativt globalt system med Kreml i sentrum.

Putin anklager Vesten for å «bevege seg mot satanisme» og for å «lære barn om seksuelle avvikelser». [Han hevder](#) at «vi kjemper for å beskytte våre barn og våre barnebarn fra dette eksperimentet for å forandre deres sjel.» Underforstått at krigen i Ukraina er en krig mot ... woke.

Strategien til Putin gir gevinst. I USA blokkerer og trenerer republikanerne hjelpen til Ukraina. Deres europeiske allierte vil mer enn gjerne inngå kompromisser om Ukrainas fremtid. Putins strategi er urgammel og effektiv: [Splitt og hersk](#). I kulturkrigen driver russiske trollfabrikker masseproduksjon av falske profiler og nyheter som fyrer opp alle sider. Formålet er å plante kaos og mistillit.

Denne alliansen bør i høyeste grad vekke bekymring. Særlig med tanke på at dens udiskutable lederskikkelse har gode muligheter til å innta Det hvite hus igjen. Denne gangen «with a vengeance».

Det er langt fra de blodstenkte skyttergravene i Ukraina til camperer på den amerikanske vestkysten eller til Subjekts lokaler på Grünerløkka. På sitt bisarre vis, er woke et felles omdreiningspunkt. Å påpeke denne åpenbare koblingen er kanskje urettferdig, som skyld ved besmittelse, men det gir like fullt mening å stille noen betimelige spørsmål: Er woke skyld i denne tildragelsen? Er woke pådriver for «vår egen» femtekolonne?

I Europa har ytterliggående populistere mottatt penger og lån fra Russland i mange år. Det er godt kjent at høyrepopulister i Europaparlamentet lenge har stemt i favør av Russland, helt siden annekteringen av Krim i 2014. Marine Le Pen, som har gode sjanser til å bli Frankrikes neste president, har [hyllet](#) Putin som en patriot som ville «forsvare verdiene til den europeiske sivilisasjonen.» Etter fullskalainvasjonen i Ukraina er den høyrepopulistiske familien blitt mer spak. Putin-hyllesten sitter ikke like løst i alle partier, selv om både sanksjoner mot Russland og våpenstøtte til ukrainerne ofte treneres eller motarbeides. Men regn med at hyllesten vil liste seg tilbake, hvis det lønner seg. Putin-apologetien stikker dypt.

Spengler 2 og konservative stresstester

Under den kalde krigen mente så godt som alle konservative at Nato var grensevakt mot diktaturet. Mye har skjedd siden da. Fortellingen til ytre høyre er nå at Nato er et handikap: USA og Europa er beleiret av liberalisme, feminisme, homofili, hedonisme og woke, mens Nato er en krigshissende allianse som er satt til å forsvare elendigheten. Noen steder forbrødres nasjonalkonservative og

venstrenasjonalistene, i det som kalles tredjeosisjonen eller hesteskoen, der kreftene forenes i kapitalismekritikk, illiberalisme, antiwoke og putinisme. Andre steder har det antiglobalistiske putinapologetiske ytre høyre [smeltet sammen](#) med deler av fredsbevegelsen. Det er merkelige tider.

Konservative pleier å like ordtaket «culture matters». Det betyr at kultur er like viktig som sosiale og økonomiske (strukturelle) forhold for å forstå menneskers adferd og a) hva som fører til endringer, og b) hva som gjør at ting ikke endrer seg. Det har noe for seg.

Den liberale verden har til dels vært blind for at raske endringer kan føre til kulturelle etterslep. Konservative har påpekt at noen innvandrer kulturer er vanskeligere å integrere enn andre, og at kulturelle endringer er langsomme. Institusjoner, politiske formaninger og en progressiv offentlighet kan bevege seg i et annet tempo og i en annen bane enn tradisjoner og identiteter, noe som er særlig tydelig i den klassiske motsetningen mellom by og land. Derfor har nok den nasjonal-konservative populismens oppsving kommet overraskende på mange som har satt sin lit til de liberale institusjonenes og ideers fortreffelighet. Men mens liberalister kan være for opptatt av økonomi, kan konservative være for opptatt av kultur. Selv om analyser om kulturens vektlegging kan være riktig, så treffer den ofte selektivt.

I dag beskriver mange på høyresiden USA som en dypstat kontrollert av krigsindustrien, woke og liberal big business, selv om de for få år siden mente at USA var et kapitalistisk fyrtårn. Den nye tonen blant nasjonalkonservative er at kapitalismen, og særlig den globale kapitalismen, er liberale innovasjoner som har ført til fattigdom, ulikhet og elendighet og derfor forkastelige (alt liberalt skal forkastes). Mange nasjonalkonservative har eklektisk beveget seg til venstre i økonomiske spørsmål, bort fra anti-Marx, og over i et blandingsforhold mellom sosialkonservatisme og sosialisme.

Kultursporet blir derfor en modell for å forstå «dem», mens sosioøkonomi er til for å forstå «oss». De andre kan ikke endre seg, mens vi blir pådyttet endring utenifra. Mens spørsmål om «klasse» og «økonomi» ikke kan bidra til integrering av de andre, har klasse og økonomi mye å si for oss. Denne blindflekken er selvsagt ikke tilfeldig. Det handler om et falskt helhetsbilde som nesten bare kan forklares ad hoc. Å kreve av det politiske sentrum at de skal tilpasse seg og møte populisthøyres ideologiske alkymi halvveis, er som å be snekkeren om å spikre syltetøy fast i taket. Isolasjonisme, proteksjonisme, og skru klokka tilbake, til en tid som ikke finnes lenger. Til industriarbeidsplassene og hjemmeproduksjon som på 70-tallet. Det vil ikke skje, og kan ikke skje (det vet populistene).

Det nasjonalkonservative nye høyre har sterke innslag av kaosrytteri. De vil rive ned, men har ingen egentlige ideer eller løsninger, utover forakten for det liberale. At velgerne ikke makter å avsløre demagogenes tomme tønner, deres opportuniste, for ikke å si at de fleste av dem er kleptokrater, er opplevd før.

Antiwokeismen er i sin mest rendyrkede form ikke bare utviklet til et grovmasket demagogisk verktøy. Den er også blitt til et intellektuelt bedrageri. Det er langt fra nytt at mennesker med

enorme kunnskaper kan ha dårlig dømmekraft. I Paris sto hyperintellektuelle utenfor fabrikkportene for å hylle Mao. Hamsun ga bort nobelmedaljen sin til Hitler. Noam Chomsky benektet folkemord i Kambodsja. Peter Handke holdt tale i begravelsen til Milosevic.

Den intellektuelles forbannelse, for å parafasere Per Egil Hegge, er å tenke ut for mange kompliserte svar på enkle spørsmål og til slutt resignere for en ideologi eller et fiendebilde som gir enkle svar på kompliserte spørsmål. Blant nasjonalkonservative som med uro betrakter en verden i full oppløsning, er woke blitt en knagg å henge pessimismen på. Her ser man en slags ideologisk planmessighet designet for å undergrave og indoktrinere, i alt fra skoler, universiteter, medier, kunsten, det estetiske og like inn i det juridiske og statlige. Kritik av de progressive blir en besettelse, slik at man mister demokratiske reflekser når angrep mot ytringsfrihet og demokrati kommer fra «ens egne». Kanskje havner man til slutt i Budapest, hos Viktor Orbán, med felles klagesang over tapte skanser og kulturmarxismens supremati, slik woke-dramaturger som Douglas Murray og Jordan Peterson temmelig ukritisk har gjort.

Den nå avdøde (erke)konservative filosofen Roger Scruton hadde sett så mye og blitt så pessimistisk på sine gamle dager, at han til slutt fant en alliert i Orbán. Da den gamle mottok den ungarske fortjenestemedaljen i London av Viktor selv, takket Scruton og fremhevet at Ungarn er et forbilde for alle konservative gjennom å bevare sin verdifulle identitet, selv i tider hvor det overalt ellers er press for å underkaste seg globalisme og for å eliminere nasjonale forskjeller.

Det har [gått galt](#) for størrelser som Roger Scruton, Douglas Murray, Thomas Sowell, James Lindsay (skrivepartneren til Helen Pluckrose, som nå gremmes) og Jordan Peterson. Om de er trumpister, lar seg omfavne av ytre høyre eller koseprater med Orbán om kulturmarxismens ildebrann; mangelen på dømmekraft er trist og pinlig. Skjønt forestillinger om at alt kjært forsvinner i modernitetskverna, er langt fra nye tanker.

To tyske filosofer fra opptakten til den tyske fascismen er verd å nevne. For det første Oswald Spengler, som skrev det kjente storverket *Vesterlandets undergang*, som solgte i drøssevis også her i Norge på 1920-tallet. Spengler forestilte seg at den ekte, organiske, gudfryktige nasjonen gikk mot sitt forutbestemte endelikt under den moderne, kosmopolitiske og kunstige sivilisasjonens åk (les: liberalisme). Det er å overdrive å si at Spengler var en stor demokrat.

For det andre, Carl Schmitt, som oppfattet politikens innerste vesen som en krigstilstand mellom venn og fiende. Det gjaldt å kjenne sin fiende(eller oppfinne ham) og tilintetgjøre ham med de fleste tenkelige midler.

Både Spengler og Schmitt var høykulturelle, intellektuelle, skjebnetyngede ur-tyskere, men lot seg like fullt bondefange av den vulgære og bøllete nazismen (selv om Spengler hoppet av og i tillegg (heldigvis) døde i 1936). Hvordan kunne det skje? For noen historikere er det et mysterium, for andre en ganske logisk følge av å være revolusjonært konservativ, slik de begge var. Det har heftet ved begge at de «lekte med ilden», at de plantet undergangsscenarioer og dikotomier som inspirerte fanatikere.

Det er et paradoks at tungt beleste, kultursensitive, verdikonservative mennesker med trykk på etos og dannelse kan omfavne de mest vulgære og banale politiske krefter som er å oppspore. Men heller ikke dette er nytt. Carl Schmitt, rettsfilosofen som endte som hitlerist, gjorde det samme, og flere med ham. Det koker ned til ganske banal nativisme og uriaspost. Om å holde barbarene og moderniteten utenfor porten. At distingverte, høyt utdannede konservative i våre dager fraterniserer med vulgære kleptokrate populistere med Mussolini-kompleks, handler ikke om Den egentlige samtalen, om Hegel, Zeitgeist eller Ring des Nibelungen, men om fatalisme. Det handler om godt gammeldags hærverk fordi det er noe man ikke liker, kanskje iblandet et ørlite illusorisk håp om de evige verdiers gjenfødelse.

Men det handler altså også om intellektuelt bedrageri. For mens konservative tenkere med dype bekymringsrynker snakker i kompliserte vendinger om sorg over det tapte, snakker fotsoldaten Steve Bannon om å oversvømme offentligheten med dritt (*flood the zone with shit*) på godt norsk. For Bannon og feltarbeiderne handler det om desorientering, om å skape kaos og å kapitalisere på frykt. Her er naturligvis woke-spøkelset helt sentralt. Bannon vet at formålet er å pisse i brønnen, de intellektuelle ser det ikke. Eller de vil ikke se det. Bannon er ikke redd for å få skitt under neglene (også i bokstavelig forstand).

Nå er det lett å sitte igjen med inntrykk av at «det nye høyre» og deres velgere er tungt ideologidrevne. Slik er det jo ikke. Den autoritære fristelsen er dypt forankret i moderne historie. Det samme er fraternisering og ideologisk medløperi i diktaturet tjeneste. Autoritære hyperbolske bevegelser har alltid trukket til seg mange slags folk. Både karrierister og velgere har egne beveggrunner. Få av dem har lest seg opp på Spengler og integral nasjonalisme. Noen hiver seg på for å være kontrære, for å tøffe seg, mens andre er opportunistere og sykofanter som vil være på det de tror er rett side av makta. Når styresett blir autoritære, smetter leflerne inn i nomenklaturet, selv om mye var halvsagt i tiden før. Diktaturene skal bemannes.

Hvor mange tror *egentlig* på at Putin er redningen for Europa? Hvor mange tror *egentlig* på Trumps valgløgn? Hvor mange tror *virkelig* på endetidsfortellingene om woke? Mange vet at Putin er en bullshitter, mange vet at deres foretrukne ledere er fulle av løgn og bedrag, mange vet at pratet om familieverdier og Gud blir servert av notoriske horebukker, men de går likevel med på det, i troen på at det uansett er den vei vinden blåser.

Det kompliserte henger likevel oftest sammen med det enkle. Det er bare å se på kontrasten mellom den impulsdrevne ignoranten Donald Trump og den tross alt smarte kaosrytteren Steve Bannon. Når alt kommer til alt handler den intellektuelle, radikale nasjonalkonservatismen og folks enklere oppfatning av den om de samme tingene: Frykt, sorg og sinne over en tapt verden og tapte posisjoner, over inntoget av andre folk og andre ideer.

Med modernitet kommer endringer. De reaksjonære aksepterer ikke demokratiske institusjoner når disse ikke kan forhindre modernitetens utglidning, å stoppe forfallet, slik de oppfatter det. For dem er demokratiet et nyttig verktøy for å oppnå politisk makt, men bare opp til et punkt: Konservatisme uten liberalisme er farlig.

«Å si at tradisjonelle hierarkier er rettferdige og gode, vel, det er rett og slett konservatisme», [skriver](#) Adam Serwer: «Det har det vært siden 1700-tallet. Og å si at disse hierarkiene ikke reflekterer rettferdighet og at folk bør være like under loven – alle mennesker, ikke bare hvite menn – vel, det er mer eller mindre bare liberalisme. Men hvis du ikke liker det, vil du sannsynligvis kalle det woke.» Han tar i, Serwer, men han tar ikke helt feil heller.

I den andre enden vil de liberalkonservative ikke bare tolerere endringer, de vil også mene at endringer og fornyelse, kanskje helst i små etapper, er helt nødvendige. Både for å kunne bevare statens institusjoner, men også for at ikke kulturen skal stagnere og visne. Sagt med salige Edmund Burke: «*A State without the means of some change, is without the means for its own [conservation.](#)*» Med Burke følger en ganske naturlig aksept for at ingenting varer evig. Den liberalkonservative er spontan når han får tenkt seg om.

Ut på skråplanet

The love of all people except the French people, is deep in the mind of the great doctors of the French Republic.

– Charles Maurras

Det skal ekstremt mye woke-galskap til for å komme opp på et nivå i nærheten av demokratisk krise eller kulturell revolusjon. Radikale forestillinger i kulturkrigen om at woke er et slags snikende angrep på Vesten som på ubønnhørlig vis vil føre til fortapelse om ikke demokratiet settes i (minst) pausemodus, har etter hvert fått urovekkende mye gjennomslag.

De fleste former for radikalisme innebærer logisk nok en forestilling om at samfunnet er mer eller mindre ødelagt. Blant radikale er krisemaksimering derfor selve flammen som må holdes levende, gjerne så intenst som mulig.

For moderate har det vært viktig å holde «egne» radikale krefter på en armlengdes avstand. Stort sett, og i alle fall etter andre verdenskrig, har moderate, både på venstre- og høyrefløyen, lyktes med det. Den konservative erfaringen har vært humpete, men også katastrofal, hvis vi ser tilbake til 1930-tallet. At norske konservative hadde delte meninger den gang om fascismen er ingen overdrivelse, selv om de aller fleste tok til vettet underveis. Særlig i Unge Høyre var begeistringen synlig. Det toppet seg i 1933, da de utropte Hitler til «den europeiske sivilisasjonens redningsmann» på lederplass i medlemsbladet. På tross av at han kunne fremstå brautende, som det ble påpekt. Borgerlige svermerier for fascismen var åpenbart motivert av antikommunisme (som det var gode grunner til å være). Men hvis vi ser på Unge Høyres egne begrunnelser for hitlersvermeriet, så mente de selv at «det i første rekke er en kulturkamp Hitler fører». Dagbladets usminkede anti-nazisme, ble i sarkastiske ordelag beskrevet som «beslektet med den [reaksjon] et fra fødselen degenerert individ helt naturlig må fornemme, når det ser sig stillet overfor et ekstra sundt og kraftig eksemplar av homo sapiens.» Det er ganske flaut å lese i dag.

Konservative har alltid slitt med dette kulturpessimistiske suget, som kan føre så galt av sted, hvis man ikke holder hodet kaldt. Det konservative partiet i Storbritannia er et godt eksempel.

De er Churchills parti, men også et parti som alltid har hatt en reaksjonær, til tider antidemokratisk fløy. En fløy som var relativt uinteressert i å ivareta demokratiet og stabiliteten på det kontinentale Europa før andre verdenskrig. En del av dem var ganske innstilt på å la Tyskland regjere suverent på kontinentet, så lenge det britiske imperiet kunne regjere andre steder i verden.

De konservative var også Enoch Powells parti, altså mannen som holdt den famøse *Rivers of Blood*-talen i 1968. Her utmeislet Powell sin skjellsettende undergangsfortelling om liberale horder og fremmede folk som snart ville oversvømme nasjonen. Powell holdt ikke tilbake: «Om et tiår eller så vil den svarte mannen svinge piskene over den hvite mannen.»

Det Powell var mest opptatt av i talen var imidlertid ikke innvandring, men forslaget fra Labour-regjeringen om å innføre en banebrytende antidiskrimineringslov; The Race Relations Act 1968. Powell oppfattet forslaget som støtende, umoralsk og som en eksistensiell trussel. Loven hadde til hensikt å kriminalisere forskjellsbehandling på grunn av rase i visse områder av britisk samfunnsliv.

Toryene var usikre på om de skulle støtte lovforslaget og Powells tale var designet for å overtale Tory-leder Ted Heath til å stemme nei. Dagen etter talen fikk Powell sparken fra de konservatives skygge-kabinett. Tory-leder Edward Heath omtalte talen som forkastelig, og sa at den hadde rasistiske undertoner. Heath og majoriteten i partiet stemte deretter for den nye loven, men splittelsen var tydelig. Mange i partiet stemte mot forslaget.

«Hvis du tar den talen i 1968, har du manifestert til moderne populisme», [skriver historiker](#) ved Oxford, Robert Saunders: «Det er ideen om at det å uttale seg mot immigrasjon er handlingen til en modig og visjonær statsmann, det er ideen om at innvandrere ønsker seg dominans, at de ønsker å svinge piskene over lokalbefolkningen, det er ideen om at liberalisme handler om å gi privilegier og preferanser til minoritetsgrupper, og det har vært populistenes budskap siden.»

Powells tale var en mesterlig oppvisning i krisemaksimering. Den notorisk høyre-radikale Nigel Farage trekker stadig frem Powell som sitt forbilde. I boka *The Strange Death of Europe* (2017) beskriver Douglas Murray Powells tale som profetisk om masseinnvandringens trusler, men uten å legge særlig vekt på at Powells begrunnelse var rotfestet i forestillinger om raseblanding og rasedominans (Murray ville ikke brukt de ordene). Murray er derimot opptatt av at mange briter delte Powells synspunkter og at han antagelig, ifølge Murray, ville vunnet et brakvalg om han hadde vært leder av partiet. Hvorvidt Murray synes *det* hadde vært en bra ting, henger litt i luften. Hvordan Murray klarer kunststykket å langt på vei å forsvare Powell er opp til enhver å vurdere, men generelt kan man trygt si at en streng innvandringspolitikk med sosioøkonomiske begrunnelser ikke nødvendigvis er det samme som en streng innvandringspolitikk med rase som begrunnelse.

Splittelsen blant britiske konservative har fått et reelt oppsving i kjølvannet av kulturkrigen. Når det drar seg til, har radikale meninger en tendens til å smitte over i mainstream. Den årlige Nasjonalkonservative konferansen (NatCon) kan illustrere. Her møtes (presumptivt) liberale stemmer i fred og fordragelighet med illiberale. NatCon er intrikate, men symptomatiske og interessante greier, som trenger en grundig forklaring.

Selv om nasjonalkonservatisme ikke med nødvendighet er politisk tvilsom, så er NatCon utvilsomt tvilsom. Under et tynt dekke av konservatisme og akademiske sympatisører som Douglas Murray, Frank Furedi og David Goodhart, er formålet til NatCon å danne en allianse mot liberalisme, bestående av illiberale partier og interessegrupper på ytre høyre fløy.

Konferanser er blitt avholdt i byer som Washington og Roma, og i fjor i London. NatCon er stiftet av den sterkt høyreorienterte tenketanken Edmund Burke Foundation, med en populistisk plattform mot innvandring, kulturmarxisme, klimatiltak og LHBTQ+-rettigheter.

Edmund Burke Foundation ledes av den israelsk-amerikanske Yoram Hazony. «Fryktelig mange nasjonalister føler virkelig at det er noe som ligner en nymarxistisk overtakelse av utdanningsinstitusjonene og byråkratiene». Dette har Hazony forklart som et motiv for å etablere nettverket. NatCon har hatt mange prominente talere, som trumplojalistene J.D Vance, Ron DeSantis, Marco Rubio og Josh Hawley, foruten støtter som Tucker Carlson og Giorgia Meloni, samt, selvsagt for denne forsamlingen, den radikale høyresidens europeiske mentor, Viktor Orbán.

I NatCons [statutter](#) finner vi formuleringer som «den tradisjonelle troen, institusjonene og frihetene som ligger til grunn for livet i landene vi elsker er blitt gradvis undergravd og avskaffet». De beskriver seg selv som motstandere av «globalisme» og ser på Bibelen som «vår sikreste veileder, som gir næring til en passende orientering mot Gud». De priser «den tradisjonelle familien, bygget rundt et livslangt bånd mellom en mann og en kvinne» og tar sterk avstand fra «stadig mer radikale former for seksuelle løyver». At de ønsker en svært restriktiv innvandringspolitikk, er en selvfølge.

Det er selvfølgelig greit å være verdikonservativ, men alle må forholde seg til spillereglene i et demokrati. Det kan man saktens ane at NatCon ikke gjør. De lener seg farlig nær en nyfascistisk global sammenslutning. Den amerikanske ytre-høyrefilosofen og NatCon-gjengangeren [Patrick Deneen](#), som er blitt særlig populær blant unge konservative på leit etter «postliberale» alternativer til demokratiet, vil erstatte dagens eliter med det han kaller «et bedre aristokrati frembrakt av muskulær populisme».

Under NatCon i London i 2023 deltok flere prominente Toryes, blant dem innenriksminister Suella Braverman og flere parlamentsmedlemmer. Alle serverte antiwoke på nasjonalkonservativt. Miriam Cates, MP fra Penistone og Stocksbridge, talte til forsamlingen om hvordan «kulturmarxismen systematisk ødelegger sjelen til barna våre.» Danny Kruger fra Wiltshire advarte om en «merkelig blanding av grenseoverskridende ideer som truer grunnlaget for sivilisasjonen i vest», og sa at den «normative familien» med en «mor og far» er det «eneste mulige grunnlaget for et trygt og vellykket samfunn.» Historikeren David Starkey bedyret at venstresiden søker å «erstatte Holocaust med slaveri» som nytt hovedtema i den vestlige minnekulturen, og advarte i generelle termer om den «symbolske ødeleggelsen av hvit kultur.»

At vanlige parlamentarikere fra etablerte partier deltar i forsamlinger som NatCon er med på å normalisere høyreradikalt tankegods. Det [mener populismeforsker Cas Mudde](#). Og det har han jo rett i. «Retorikk som en gang ble ansett som sjokkerende da den kom fra BNP (fascistpartiet

British National Party), kan nå komme fra et konservativt parlamentsmedlem og knapt finne veien til nyhetene», sier Mudde.

Et bisart eksempel på normalisering fant sted under den tradisjonelle CPAC- konferansen for amerikanske konservative, som for lengst er blitt en kultforestilling for Donald Trump. Her kunne Liz Truss, den ikke altfor vellykkede konservative tidligere statsministeren i Storbritannia, [fortelle tilhørerne](#) at dypstaten hadde ødelagt karrieren hennes. Senere på kvelden var hun gjest i [The War Room](#), der hun tegnet og forklarte hvordan Bank of England og mediene var en del av konspirasjonen mot henne og at woke og at the far left orkestret alt sammen. «We love the strong tories, not the RINO-tories», proklamerte Bannon (RINO er altså forkortelsen for Republicans in name only, en nedsettende betegnelse på amerikanske konservative som, i dag brukt om dem som ikke er blindt lojale trumpere). Vi ble stoppet av dypstaten fra å gjøre endringer, sa Truss, «derfor trenger vi en større bazooka!», fortsatte hun og strålte til programverten, fascisten Steve Bannon.

I have created a monster

Problemet med denne fraterniseringen med «egne» radikale, er at den ikke nødvendigvis moderer radikalisme, men at den minst like gjerne forer trollet og forsterker den. Fenomenet Bannon, som altså har reist på signingsferd i Europa og besøkt de toneangivende høyrepopulistiske partiene, illustrerer også, på sitt vis, at meninger som for ikke så lenge siden ble ansett som ekstreme, ikke lenger oppfattes som det. NatCon-talerne snakker lite substansielt om hva de står for, det er alltid mer om hvem de kjemper *mot*, nemlig den forvrengte stereotypen om «woke-venstre», om løgnpressen og slikt, mener Mudde. «Du ender opp med å mate en antidemokratisk mistillit til alle komponenter du trenger for å drive et liberalt demokrati, fra statlige institusjoner til ekspertise og evne til å kompromisse», sier Mudde til The Guardian: «Og du skaper en base som er mer radikal enn du er. Se på USA. I det republikanske partiet har den gamle eliten bare traltet med tiden. Nå har de møtt veggen mot den kompromissløse basen. Men de vet at hvis de bryter med den, mister de makten sin.»

De siste årene har det dukket opp flust av tenketanker og institutter med formål å spre nasjonale illiberale budskap, generell antiwokeisme og å skape en generasjon opplyste og dyktige identitære. Flere av dem har sete i Budapest, og de mottar vanvittige pengesummer fra Orbans regjering. Det viktigste instituttet er det såkalte Mathias Corvinus Collegium, der særlig unge mennesker er målgruppen. De har opprettet kontorer i Romania, Slovakia samt i Brussel og Wien. Det er også planer om et kontor i London.

Det er også verd å nevne den Brussel-baserte tenketanken New Direction. Med sterke koblinger til Polen er den ledet av Tomasz Poręba fra det avgåtte regjeringspartiet i Polen, det høyre-radikale Lov- og Rettferdighetspartiet (PiS). I styret til New Direction sitter en rekke kjente personer, mest fra ytterliggående høyrepartier, som tyske AfD, italienske Forza Italia, latviske Nasjonal Alliance og spanske VOX, men også noen fra mer stuerene partier. [Publikasjonene](#) til New Direction fremstår som intellektuelle doomsday-profetier på den nasjonalkonservative siden (men med polske føringer er de ikke glade i Putin). Kursvirksomheten til New Direction er i stor grad [rettet inn mot unge konservative](#).

Det siste året har en del av den hardeste EU-kritikken fra ytre høyre dempet seg litt. Noe skyldes kanskje krigen i Ukraina. Den viktigste årsaken er nok likevel at ytre-høyrepartiene ser ut til å gjøre meget gode valg. Den høye aktiviteten blant ulike nasjonalkonservative organisasjoner som knytter kontakter på tvers av landegrensene kan vanskelig tolkes helt uavhengig av den utviklingen. «Hvis vi vil forsvare Ungarns frihet og suverenitet, har vi ikke noe annet valg enn å okkupere Brussel. Vi kommer til å marsjere til Brussel og selv bringe endringene som kreves til Den europeiske union», [proklamerte](#) Viktor Orbán i mars.

Med flaks, eller uflaks, alt ettersom, vil ulike populistiske partier utgjøre et flertall i Europaparlamentet. Hvis det skjer i kombinasjon med en ny presidentperiode med Trump og en betydelig svekkelse av NATO, er det andre ting enn woke vi bør bekymre oss for.

For de høyreradikale er nasjonal maktutøvelse på diktaturets premisser uttrykk for virkelig frihet, altså forstått som negativ frihet, frihet *fra* den rotløse liberalismen. Her glir det over i fascismen, med utgangspunkt i mer gjengse nasjonalistiske forestillinger: Individet kan ikke være frie som atomer, fordi individet er en abstraksjon, løsrevet fra det som virkelig betyr noe: Den kollektive opplevelsen av tilhørighet, historie og kultur, uten innblanding utenfra. Den logiske slutningen er som alltid at fremmede folk og progressive ideer undergraver den nasjonale ordningen. «Krig kommer», skrev den høyreradikale franske aktivisten og ideologen Guillaume Faye i *La convergence des catastrophes*: «Og vi har aldri vært mindre forberedt: invadert, fysisk og moralsk avvæpnet, omvandlet til en kultur med meningsløshet og masochistisk skyld. Europeere har aldri i sin historie vært så svake som akkurat i dette øyeblikket, da den store trusselen dukker opp i horisonten.» Faye var en såkalt akselerasjonist, altså en som ønsker å maksimere konflikter og bidra til kaos, for slik å fremme gjenfødelse.

Ytre høyre kan sine saker. I Frankrike forsto Marine Le Pen tidlig betydningen av å gjøre høyreradikalisme presentabel. Man behøver ikke å kle seg som en slask for å være fascist. Uttrykket «designer-fascisme» eller «Gucci-fascisme» har [lenge vært i bruk](#) for å illustrere hvordan fascisme, med sitt øl og gammel gubbe-rykte, ble kalibrert for den dannede middelklassen i byene. Slikt har det ikke blitt mindre av med årene. Å være ytre-høyrekontrær er blitt hipt. Det er frekt og freidig å ikke lytte til vedtatte sannheter, det er sexy å tale politisk korrekthet og «[woke-propaganda](#)» midt imot. Alt dette vet ytre høyre og trekker de unge til seg som fluepapir. Særlig lederen av Rassemblement National, den 29 år gamle Jordan Bardella, har gjort [stor suksess hos de unge](#). Bardella fremstår som en arketypisk millennial, pen, veltalende, morsom og en mester på TikTok.

Ifølge prognosene vil høyreradikale altså gjøre det stort i det kommende europaparlamentsvalget. Den moderate høyresiden vil få mye å bryne seg på: Skal de ta ytre høyre inn i varmen eller stenge dem ute? Kanskje den liberale høyresiden blir tvunget til et endelig brudd med de illiberal nasjonalkonservative. Det er en utbredt forestilling hos moderate høyrepartier at radikale nasjonalkonservative kan disiplineres ved å ta dem inn i en eller annen form for samarbeide. Tidligere radikale bevegelser er blitt mer moderate og demokratiske ved å nærme seg makt. Men det er selvsagt ikke gitt at det blir sånn. Det er en risikosport, erfaringene fra 1930-tallet forteller oss noe dramatisk annerledes. Skal de ta sjansen, igjen?

Å by ytre høyre opp til dans er, som vi har sett, ikke bare et spørsmål om strategi (hva vinner den liberale høyresiden på å gi valgseiere til venstresiden?), men også om politisk moral og langtrekkende konsekvenser. Det handler om å legitimere og «hvitvaske» fullstendig uakseptable politiske bevegelser, sett fra et liberalt, demokratisk ståsted, som for første gang i etterkrigstiden utgjør en klar og tydelig trussel mot demokratiene våre. Dette er først og fremst dilemmaer som vil rive og slite i høyresiden i flerpartisystemer. Dessuten avhenger det jo av *hvor* radikale partier det er snakk om, og det er heller ingen enkel grensedragning.

Det er viktig å huske at venstre/høyreaksen ikke fanger opp det helt fundamentale skillet mellom demokrati og autokrati. Kanskje er det slik at vi er nødt til å tenke utradisjonelt i tiden som kommer. For eksempel at sosialdemokrater og moderate borgerlige i fremtiden er nødt til å finne sammen, danne regjeringer, og på den måten motvirke radikal utglidning. Problemet kan være som i Tyskland, at det snarere danner et større rom for de radikale, men det er nesten umulig å helgardere seg. Vi bør også følge med på fremtidige fusjoner mellom ytre venstre og ytre høyre, særlig der ytre venstre er antiwoke og ytre høyre er sosialkonservative og de også kan enes om å la Ukraina drukne.

Det er flere gode grunner til å holde seg borte fra radikale enn de rent ideologiske. Radikalisme handler ikke alltid om *hva* du tror på, men om *hvordan* du tror på det, om et mindset som er preget av sterk mistro og mye antagonisme. Om mistenksomhet som filtreres gjennom permanente forestillinger om en eller annen sammensvergelse. Om vilje til å tro på nesten hva som helst som bekrefter mistankene. Herfra kan viljen til å ta i bruk barokke metoder for å knekke sammensvergelsen, være kort. Det glipper gjerne, før eller senere, og da er det ikke så greit å være rundt dem, og enda verre, å måtte samarbeide med dem. Strekker du strikken for langt, så ryker den. Dette er godt kjent for de fleste som har inngått samarbeid med ytterpartier. Mye tid går med til brannslukking.

Hvem har skylda?

Wherever you look, the same diagnosis: The West had it coming, weakened by liberal decadence and «woke-culture».

– Thomas Zimmer

Hvis vi dyrker forestillingen om at woke utløser høyreradikalisme og fascisme, har man ikke forstått ytre høyres historie og vesen godt nok, og enda mindre hvordan høyreradikal demagogi forpaktes. Det går utover evnen til å kunne bekjempe den. Faktisk står vi i fare for å gjøre det motsatte av å bekjempe den.

Joda, woke kan gjøre skade ved å trigge ugreie krefter på den andre siden, men det gir liten grunn til å rette baker for smed (det blir nesten som å forklare Hitlers gjennomslag med Berlins utsvevende natteliv og bohemske kultur).

Historisk sett har fascismen vunnet terreng av mer presserende årsaker. Stalinismen kan man ikke komme utenom. Men fascismen har også vunnet terreng fordi høyresiden ikke har vært klare

nok på hvor grensestolpene skulle stå (i 1933 den største synden av dem alle). Den har vunnet terreng fordi demokratiske krefter ikke har klart å dra i samme retning.

Den russisk-britiske Konstatin Kisin er et kjent navn i den britiske kulturkrigen. En slags wunderkid. Han har markert seg med nådeløs kritikk av woke og er, ifølge ham selv, en ditto forsvarer av vestlige verdier. Kisin er mest kjent fra ulike plattformer på internett og ikke minst fra [foredraget *Woke-culture HAS Gone Too Far!*](#) som han holdt i kjente Oxford Union i 2023. Foredraget er sett av millioner på YouTube. Alt woke har å tilby er «å hjernevaske unge sinn til å tro at de er ofre», proklamerte han.

«Why is everyone loosing their minds?», spør Kisin, som slik signaliserer at han både har god oversikt og er trygt plassert i fornuften. Kisin er interessant fordi han sier ting som resonnerer hos mange i kulturkrigen.

Etter Tucker Carlsons famøse intervju med Putin i Moskva, tok Kisin ham i [et slags betinget forsvar](#): «Like Trump before him, Tucker is not the problem. He is a symptom. And unless Western elites start listening to the people they are supposed to represent, the problem is only going to get worse. And so are the symptoms.»

Dette er kjente toner. Hvordan demme opp for trumpisme og lignende høyre-radikale reaksjoner? Ingen kan egentlig svare på det. Eller rettere: Det finnes omtrent like mange svar som det er kritikere. Mange vil ha omkamper for egne kjepphester, som bakes inn i årsakene til ytre høyres fremgang. For Kisin er svaret en slags blanding av økonomi, tonedøve eliter og selvsagt woke. Kisin snakker sågar om woke-høyresiden, om konservative som bøyer seg for woke-åket. Det må i så fall være sånne som meg.

Vi hører stadige formaninger om grunnleggende forhold som må endres og omkalfatres før man kan hindre fascismen i å slå rot. Det være seg problemer med økonomi, classeskiller, arbeidsplasser, innvandring, feminisering, venstresidedominans, globalisering eller woke. Det er i sannhet å begynne i feil ende. Ingen kan rydde opp i den floka, som spriker i alle politiske og ideologiske retninger. Å rydde i boden er dessuten ikke førsteprioritet når huset står i full flamme. Det er heller ikke til å komme bort fra at noen av disse formaningene, om symptomer, om at «ingen spør om *hvorfor* Trump ble valgt», egentlig er avledningsmanøvrer og eufemismer for ting man ikke vil si rett ut. For eksempel at tiden er kommet for andre koster, at de liberale kan skylde seg sjøl. At Trump og Orban er bedre enn alternativet.

Problemet er selvsagt at alle forklaringer ikke kan være sanne samtidig. Et annet problem er at fremveksten av demagogiske massebevegelser vanskelig kan forklares uten å ta i betraktning at fascisme (og andre autoritære massebevegelser) har agens, og at mennesker til alle tider har hatt en lei tendens til å la seg forføre og overbevise av demagogers effektive bruk av hat og syndebukker, hevn og revansje. At folk vil ha en autoritær leder er dessverre mer utbredt enn det vi ønsker å tro. Flertallet av jordas befolkning støtter en potentat som bruker grusom vold mot egne borgere og det kan ikke alltid tilskrives et rop om hjelp.

X (oppslutningen om ytre høyre) er ikke *skapt* av y (woke). X har i stor grad egen endringskraft. Da gir det faktisk minst like mye mening å hevde at y er en konsekvens av x. Som i at (mye av) woke-fenomenet er blitt til fordi rasisme og fordommer finnes i rikt monn i våre dager også, først og fremst målbåret av krefter på høyrefløyen.

For den historieinteresserte er det dessuten innlysende at det kan gå galt om man betrakter demagogen som et symptom og ikke som kjerneproblemet. Det kan for eksempel medføre at man mister oversikten over hva som er i ferd med å skje og hvilke sengekamerater man ved en inkurie ender opp med.

«I appeared on Tucker’s show twice during his tenure at Fox News,” skriver Kisin: “On both occasions we discussed subjects on which we agree: the erosion of freedom of speech in the West and the dangers the woke left poses to our society.”

Med ganske mye velvilje kan man lese Kisin inn i en naiv, europeisk etterkrigstilstand. I en forestillingsverden der ideer bare er ideer, der man skal ta ballen, ikke mannen. Men ideer reiser nesten aldri alene. De er som oftest del av en helhet. Kontekst og hensikt er ingredienser som ikke alltid er synlige, derfor må vi være observante. Det er vanskelig å tro, men ikke umulig, at Kisin ikke gjennomskuer at Tucker’s yringsfrihetsaktivisme er en bløff.

Kisin fikk kritikk for fravær av kritisk sans, at det å stille opp i et pludreprogram med en fascist er så nært opp til nyttig idioti man kan komme. Kisin stiller seg uforstående til det: «Funny how people attack me for going on right-leaning media. Do you know that not ONE left-leaning publication or TV show has invited me on to talk about my speech? Not one. So whose fault is it, exactly?»

Akkurat dette «problemet» er noe Kisin deler med mange anti-wokere. På sosiale medier, der woke ustanselig gjennomgås, er dominansen fra følgere langt ute til høyre overveldende. Det går også utover debattanter med et liberalt sinnelag som har gjort det til et kall å problematisere woke. Kommentarfeltene deres er tett befolket av hissige høyre- eller hesteko-kulturkrigere som glatt overser bønnen om ikke å ta anti-woke til inntekt for høyrevridde fantasier.

Kan liberale og venstresiden skylde seg selv for at selv de meste liberale anti-wokere blir «oversett» av sine egne og tiljublet av ytre høyre? Det er selvsagt en fristende tanke. Særlig hvis man er av den oppfatning at woke gjennomsyrrer offentligheten og at den artikulerte opinionen kneler for moralsk utpressing.

Det finnes andre forklaringer. En av dem er selvpoplevd. Jeg har selv skrevet og ment mye om identitetspolitikk og woke og tilliggende herligheter, og jeg har heller ikke endret mening om at disse fenomenene har betydelige følgeproblemer. Men verden har endret seg til det verre; og med den, den såkalte kulturkrigen.

Trusselen fra den antidemokratiske høyresiden har eskalert det siste tiåret. De vestlige demokratiene er truet både fra utsiden og innsiden. Det utspiller seg et voldelig drama i Europa

og verdens største demokrati knaker i sammenføyningene. I dette urovekkende scenarioet proklameres woke-begrepet i alle himmelretninger, som om dette utgjør en kjerne i utviklingen, selv om det knapt er enighet om hva woke er, hvor stort woke er og hvor man finner woke.

Vil du ha rett eller ha det bra?

Det innbyr til en mer prinsipiell diskusjon: Er det galt å mene noe/være opptatt av noe, fordi noen vi ikke liker, også er det? Vel, det finnes kanskje ikke noe prinsipielt godt svar på det. Kanskje det er motsatt, at prinsipper i en krisesituasjon ikke er tilstrekkelig? Kanskje det er så enkelt at man kan ha rett i sak, men likevel ta feil, at man må være ekstra påpasselig med å velge ens kamper med omhu fordi tiden tilsier det?

Liberale kan fortape seg i prinsipper. I den forstand at prinsipper overstyrer situasjonen «på bakken» uansett hvor ille den måtte være. I en sånn forestillingsverden gir det for eksempel mening at nazister skal få lov til å brenne toraen i et jødisk boligområde. Fordi ytringsfrihet. Et annet og mer relevant eksempel: Liberale kan sparke i samme retning som fiendene av demokratiet, for eksempel ved å hamre løs på woke. Sempelthen fordi det ifølge dem er prinsipielt sant og rettferdig. Da spiller det en underordnet rolle at sparkene tjener saka til demokratiets fiender.

Denne avgrensingen er åpenbart aller viktigst for den moderate høyresiden: Når woke er tema: Velg dine venner med omhu, vær ytterst presis med adressaten, unngå rautene fra ytre høyre og bruk innestemme, hvis mulig. Dropp hele woke-ordet der det gir mening å bruke andre ord og begreper.

Hele woke-komplekset er, som vi har sett, så rotete og fullt av brune oversvømmelser og bisarre konstallasjoner at det ikke skal så mye til før det går i staver. Å redde demokratiet har ikke to sider. Siden demokrater må stå samlet for å kunne stå imot presset fra antidemokratiske krefter, kan slark få vennene dine til å bli usikre på styrken i forholdet.

Putin Gets It. Why Don't We?

«Wokeismens dekonstruksjon av den vestlige sivilisasjonen spiller rett i hendene på Vladimir Putin ... Vår livsstil, vår frihet og velstand står overfor alvorlige utfordringer både fra innsiden og fra utsiden», [skrev](#) den konservative australske politikeren John Anderson i engelske Telegraph.

Det er så øyet detter ut når man leser. Vi har altså kommet dit at vestlige konservative ikke klarer å dy seg fra å nikke anerkjennende når Putin bløffer om at Vesten blir fortært av woke. Eller mangler vett til å avsløre bløffen. For eksempel når Putin hyller Martin Luther King som nobel og inkluderende, men fordømmer kanselleringskulturens «omvendte diskriminering». For, som Peter Lucas [skriver](#) i Boston Herald: «When Vladimir Putin throws Martin Luther King in your face, you'd better watch out.»

Putins famøse [tale i Sochi](#) var som et ekko fra våre ivrigste høyrekulturkrigere: Amerika er ikke annerledes enn Russland under revolusjonen da bolsjevikene forsøkte å omskape russisk kultur. Mor, far, familie og skillet mellom kjønnene står for fall: «For ikke å nevne noe så monstrøst som at barn blir lært fra en tidlig alder at en gutt lett kan bli en jente og omvendt».

Det er altså dette en del konservative finner betimelig. Når Putin bruker woke mot Vesten, må Vesten ta seg sammen. Logikken innebærer en blanding av å få som fortjent og determinisme.

Det er ikke til å komme fra at mange tolker fremveksten av fascisme som om velgerne ikke er selvstendige aktører, men heller ofre for krefter i verden som skyver dem rett i fanget på fæle folk.

David Frum har for så vidt vært inne på det samme, i sitt utsagn om at fascister vil beskytte grensene hvis de liberale ikke vil. Men Frum vil aldri gi Putin «et poeng». Det ideologiske budskapet til Putin, som vi bare delvis skal tro på, om i det hele tatt, og som han tilfeldigvis deler med ytre-høyre-ideologer i Vesten, er at Vestens kultur er i ferd med å bli fortært av liberalisme, moralsk oppløsning og globalisering. Ved å gi Putin poenger kolporterer man Putins endetidsfortelling. Det er nok meningen også. Da nærmer man seg den litt uheldige omstendighet at man deler verdenssyn med despoten i Kreml.

Denne type «tilslutning» er egentlig tilsmussing av våre liberale verdier. Skal den samme tyrannen som truer med å utslette oss med atomvåpen, definere et fiendebilde som om vi skulle ha et slags interessefelleskap?

Hva er konsekvensen av slike tanker? Det vi gjør er å kaste våre egne ungdommer under bussen. Det som fortelles underhånden er at woke-aktivister, som vil lide en ublid skjebne under fascismen, bør holde kjeft hvis de ikke vil at fascismen skal komme og ta dem. «Og ikke kom å be oss om hjelp, dette er utenfor vår kontroll.»

Konservative burde, hvis de er ekte konservative, si noe helt annet: «Takk, men hands off! Dette er VÅRE ungdommer, selv om de har ring i nesa! Mennesker som demonstrerer i gatene skremmer vettet av deg, men er et adelsmerke hos oss.»

Konklusjon og avslutning

We pledge to you that we will root out the communists, Marxists, fascists, and the radical left thugs that live like vermin within the confines of our country.

– Trump, 11.11. 23, Claremont, New Hampshire

Skal vi tro en del [skriverier](#), er woke i ferd med å implodere. Det kan være. Spørsmålet er om det store sentrum klarer å veksle inn imploderingen i entusiasme og mening som kan ta knekken på ytre høyre. Noe bør kunne læres av denne tiden.

Min gjetning er at woke vil dempe seg, i alle fall her på berget hvor den uansett er ganske blek. For, som VGs Selma Moren [skrev](#) om den mildt sagt ukorrekte NRK-serien Gauteshow på NRK:

«Det er verre å være følsom enn å være drøy i 2024. Man vil jo ikke være lettkrenket.» I lengden er det både utmattende og klaustrofobisk å orientere seg språklig og moralsk i et villnis av tabuer og nye områder der det ikke er lov å gå inn.

Husk den gang det ble stor oppstandelse i det såkalte [Sagen-gate](#). NRK-komikeren Tore Sagen ble anklaget for å reprodusere rasistiske holdninger i et innslag som var ment å gjøre narr av rasisme. Etter massivt mediepress trakk Sagen og NRK hele innslaget. Dette skjedde i en ganske tidlig fase av woke, da mange var varme i hodet. Argumentene mot Sagen gikk ut på at kontekst er uvesentlig. Så lenge ordene som kommer ut er rasistiske i form, så reproduserte man rasisme. Da spilte det liten eller ingen rolle at budskapet var antirasistisk. For eksempel vil ordet neger alltid være rasistisk, an sich, selv i beskrivende form. Det hjelper ikke at bruken er til for å vise hvordan folk snakket før i tiden, eller som et eksempel på hvor jævlige rasister kan være.

Jeg vet ikke sikkert om det er like strengt i dag, men tviler. Selvsensur er slett ikke bra, men det er mindre av den nå. Vi har tatt poenget, vi er mer forsiktige, men vi kan likevel spøke og bruke rasistiske termer for å gjøre narr av rasisme, kanskje med mer kløkt enn tidligere. Vi er, enten vi vil det eller ikke, sosialisert inn i en mer behersket kultur, slik at selv de mest gubbete av oss, slike som lengter tilbake til den gang alt var lov, fikk hakeslepp av spinnville og ekstremt politisk ukorrekte Gauteshow. Den gang ble det sagt at [Tin Tin](#) ville sensureres til det ugjenkjennelige, (postkolonial, rasistisk), men Tin Tin er over alt, uten en eneste ripe. Den nye bortedrakta til det belgiske landslaget er designet etter Belgias store sønn. Panikken som oppsto, selv om de som slo hardest på grytelokkene kunne være ideologiske på jordet, handlet i bunn og grunn om noe ufarlig, nemlig å lese historien med bedre optikk.

Den gang, i 2019, sa vi at Bård og Harald ikke kunnet bli sendt i dag. De var for drøye til tidsånden. I dag ville det bydd på betraktelig færre problemer. De unge ville nok moret seg, men også trukket overbærende på skuldrene og tenkt at folk var teite i gamle dager. Jevnt og trutt oppstår det bevegelser som skaper mye rabalder, for så å skape en reaksjon. Reaksjonen kan være stygg, eller den kan være fornuftig og dialogisk.

Det er lett å glemme at tidsånden har en tendens til å endre seg selv om det kan virke dramatisk når det gynger. Et sted å begynne er å overse dogmatikerne en gang iblant. Men woke kommer neppe til å bli borte, ikke så lenge vi har demokratier. Ikke så lenge vi faktisk har diskriminering.

Men woke slik vi forstår den i sin mest radikale form, kommer ganske sikkert til å fisle ut av den større offentligheten, not with a bang, but with a whimper. Den er sjanseløs mot en del «tyngdelover» der ute; mot alt fra den globale sikkerhetssituasjonen og behov for militarisering, dessverre også i møte med reinhekla «intuitiv» nativisme og knallhard rasisme, til noe så enkelt som at folk flest ikke liker de sinteste utgavene av woke, fordi den er irriterende og intolerant. Vi ser allerede at wokeister snubler i føttene på hverandre, at revolusjonen spiser sine egne barn, tradisjonen tro.

Den høyre-radikale kulturkrigen handler i høy grad om verdikamp. Om et antimoderne korstog mot det de oppfatter som normoppløsning, les: trans, homosak, kvinnesak, abort, angrep på familien som institusjon. Det liberale sentrum vil i hovedsak sympatisere med verdier som den radikale høyresiden angriper. Woke-folket, hvem den nå er, er for det meste allierte i kampen for å bevare demokratiet.

Den illiberale, autoritære høyresidens fremmarsj i den vestlige verden er så urovekkende at vi ikke lenger kan fraskrive oss ansvar for konsekvensene av hvordan vi posisjonerer oss i samfunnsdebatten. Vi som er moderate og vil ha en streng innvandringspolitikk, må snakke om det åpent, men vi skriver ikke under på opprop mot innvandring sammen med høyreekstreme. Moderate som vil ha slutt på bombingene i Gaza, vifter ikke med Hamas-flagg.

Det er ikke gitt, ikke nødvendigvis, at moderate på død og liv skal stille seg i midten av alle saker. En del liberale antiwoke gir inntrykk av at ytre høyre og woke nesten er samme ulla.

Det kan skyldes at alvoret i konflikten mellom autokratier og demokratier ikke synker ordentlig inn (det gjør den stort sett ikke, dessverre). Den norske woke-debatten har sånn sett et særlig polstret salongpreg, slik vi har for vane i det høye nord.

Det er ikke venstresiden som er mest tilbøyelig til å unnskyldes Putin, men ytre høyre. Ytre høyre har i langt større grad enn ytre venstre mottatt pengestøtte fra Kreml. Det var Matteo Salvini som troppet opp på Den røde plass med Putin-t-skjorte, ikke representanter fra woke-rørsla. Det var ikke tilhengere av kritisk raseteori som gikk til angrep på Capitol Hill. Det er ytre høyre som klart dominerer de sterke kreftene som vil se Ukraina drukne.

Joda, woke har den *virkning* at den gir høyresiden gode argumenter for kulturkrig, men woke er selvsagt ikke *skyld* i at ytre høyre går amok. Woke er, sett fra ytre høyre, nærmest en velkommen karikatur av alt de til alle tider ikke har kunnet utstå.

Her er det rimelig at liberalkonservative tar skikkelig tak i den helt åpenbare krisen som herjer på høyresiden, stort sett forårsaket av illiberale konservative og – lets face it: antiwokere. Det betyr krevende og noen ganger ubehagelige fighter innad i egne miljøer, i egne fora og i egne medier. Det holder ikke å dra beina etter seg. Et sted å begynne er å tone ned woke-hypen og heller snakke mer om det – og de – som virkelig gnager på demokratiene våre, selv om det kan gjøre vondt.

I denne fighten er normalisering kjerneområde. Normalisering av radikalt/ekstremt tankegods er ekspressveien til demokratisk nedbryting. De fleste moderate vil være enige i det, men være uenige om innslagspunktet. For, som jeg har blitt fortalt, man skal ikke drive klappjakt; husk McCarthy. Er ikke det litt vel fintfølende?

Det er ikke sikkert at krittstreken skal tegnes bak dem som eksplisitt tar til orde for diktatur eller raseskille. Det skjer nesten aldri at noen sier slike ting rett ut. Å lefle er ganske vesentlig. Å tromme ustanselig om woke, men holde kjeft om Trump er også – eller kan være – et statement i vår tid. Det burde være nok til å etterlyse et mer prinsipielt demokratisk gangsyn.

Noe av det siste den tidligere amerikanske utenriksministeren Madeleine Albright gjorde før hun døde var å [advare](#) mot fascismens tilbakekomst rundt i verden og i USA spesielt. Størrelser som Anne Applebaum, Timothy Snyder og Robert Kagan advarer mot det samme. Vi lever i vårt eget Weimar-øyeblikk. Og imens, når vi står innomhus og klager og fikler med småpiker, og fienden takker og bukker, så faller taket i hodet på oss.

Da er det kanskje på tide å løfte blikket, recalibrere og lade om (i metaforisk forstand).

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsyttere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på bard@civita.no eller civita@civita.no